

Samling af Afgørelser

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT
J. RICHARD DE LA TOUR
fremsat den 22. april 2021¹

Sag C-30/20

**RH
mod
AB Volvo,
Volvo Group Trucks Central Europe GmbH,
Volvo Lastvagnar AB,
Volvo Group España SA**

(anmodning om præjudiciel afgørelse indgivet af Juzgado de lo Mercantil n° 2 de Madrid (handelsret nr. 2 i Madrid, Spanien))

»Præjudiciel forelæggelse – samarbejde om civile spørgsmål – forordning (EU) nr. 1215/2012 – specielle kompetenceregler – artikel 7, nr. 2) – kompetence i sager om erstatning uden for kontrakt – det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået – stedet for skadens indtræden – krav om erstatning for skade forvoldt af et kartel, der er blevet erklæret i strid med artikel 101 TEUF og artikel 53 i aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde – direkte udpegelse af den kompetente ret – stedet for erhvervelsen af goderne – hovedsædets adresse – medlemsstaternes mulighed for at indføre kompetencekoncentration«

I. Indledning

1. Anmodningen om præjudiciel afgørelse, der er indgivet af Juzgado de lo Mercantil n° 2 de Madrid (handelsret nr. 2 i Madrid, Spanien), vedrører fortolkningen af artikel 7, nr. 2), i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1215/2012 af 12. december 2012 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område².

2. Denne anmodning er indgivet i forbindelse med en sag, som er anlagt af RH, der har hjemsted i Córdoba (Spanien), om erstatning for en skade, som skal være forvoldt vedkommende ved en overtrædelse af artikel 101 TEUF og artikel 53 i aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde af 2. maj 1992³, mod fire selskaber i Volvo-koncernen, hvis hovedsæder for de tres vedkommende er beliggende i andre medlemsstater end Kongeriget Spanien.

3. Den forelæggende ret ønsker oplyst, om artikel 7, nr. 2), i forordning nr. 1215/2012 direkte fastlægger de kompetente retter uden at henvise til medlemsstaternes interne regler.

¹ – Originalsprog: fransk.

² – EUT 2012, L 351, s. 1.

³ – EFT 1994, L 1, s. 3 (herefter »EØS-aftalen«).

4. Selv om svaret på dette spørgsmål synes at kunne udledes af visse af Domstolens afgørelser og især af de seneste afgørelser om erstatning uden for kontrakt, forekommer spørgsmålet, navnlig henset til den forelæggende rets tvivl, at skulle suppleres på tre andre nært forbundne punkter.

5. Målet om retssikkerhed og effektivitet i den komplekse tvist om erstatning for skader som følge af konkurrencebegrænsende adfærd begrundes nemlig, at de nationale retter modtager relevante præciseringer med hensyn til udpegelsen af den ret, der har stedlig kompetence, og det forhold, at der i Domstolens afgørelser forekommer flere tilknytningspunkter samtidig. Spørgsmålet om medlemsstaternes frihed til at koncentrere behandlingen af tvister ved specialiserede retter, som nogle af dem har rejst i deres skriftlige indlæg, skal ligeledes undersøges ved denne lejlighed.

6. Jeg vil således gøre rede for grundene til, at jeg i det væsentlige antager:

- at artikel 7, nr. 2), i forordning nr. 1215/2012 fastsætter såvel den internationale kompetence som den nationale kompetence for den ret, hvorved sagen er anlagt
- at den ret, der har stedlig kompetence, under omstændighederne i hovedsagen er den ret, i hvis retskreds stedet for erhvervelsen af de omhandlede goder er beliggende, og
- at medlemsstaterne har mulighed for inden for rammerne af deres domstolsorganisation at vælge at koncentrere behandlingen af tvister om konkurrencebegrænsende adfærd ved visse specialiserede retter, med forbehold af iagttagelsen af ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet.

II. Forordning nr. 1215/2012

7. 15., 16. og 34. betragtning til forordning nr. 1215/2012 har følgende ordlyd:

»(15) Kompetencereglerne bør frembyde en høj grad af forudsigelighed og være baseret på sagsøgtets bopæl som det principielle kriterium. Dette kompetencekriterium bør altid kunne gøres gældende, undtagen i enkelte velafgrænsede tilfælde, hvor det på grund af tvistens genstand eller af hensyn til parternes aftalefrihed er berettiget at lægge et andet tilknytningsmoment til grund. For at gøre de fælles regler mere gennemsigtige og undgå kompetencekonflikter bør juridiske personers bopæl defineres selvstændigt.

(16) Som kompetencekriterium bør sagsøgtets bopæl suppleres med alternative kriterier baseret på en sags nære tilknytning til en bestemt ret eller på hensynet til god retspleje. Kriteriet nær tilknytning bør tjene til at skabe retssikkerhed og undgå muligheden for, at sagsøgte indstævnes for en ret i en medlemsstat, som vedkommende ikke med rimelighed kunne forudse. Dette er navnlig vigtigt i tvister angående forpligtelser uden for kontrakt, der er opstået i forbindelse med krænkelser af privatlivets fred og af individets rettigheder, herunder ærekrænkelser.

[...]

(34) Kontinuiteten mellem [konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager⁴, som ændret ved de efterfølgende konventioner om nye medlemsstaters tiltrædelse af denne konvention⁵], [Rådets] forordning (EF) nr. 44/2001 [af 22. december 2000 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område⁶] og nærværende

4 – EFT 1978, L 304, s. 17.

5 – Herefter »Bruxelleskonventionen«.

6 – EFT 2001, L 12, s. 1.

forordning bør sikres, og i den forbindelse bør der fastsættes overgangsbestemmelser. Samme kontinuitet bør gælde med hensyn til Den Europæiske Unions Domstols fortolkning af [denne konvention] og de forordninger, der er trådt i stedet for den.«

8. I kapitel I i forordning nr. 1215/2012, der har overskriften »Anvendelsesområde og definitioner«, fastsættes følgende i artikel 1, stk. 1:

»Denne forordning finder anvendelse på det civil- og handelsretlige område, uanset rettens art. [...]«

9. Denne forordnings kapitel II med overskriften »Kompetence« indeholder i afdeling 1 om »[a]lmindelige bestemmelser« artikel 4-6.

10. Den nævnte forordnings artikel 4, stk. 1, bestemmer:

»Med forbehold af denne forordning skal personer, der har bopæl på en medlemsstats område, uanset deres nationalitet, sagsøges ved retterne i denne medlemsstat.«

11. Artikel 5, stk. 1, i forordning nr. 1215/2012 er affattet således:

»Personer, der har bopæl på en medlemsstats område, kan kun sagsøges ved retterne i en anden medlemsstat i medfør af de regler, der er fastsat i dette kapitels afdeling 2-7.«

12. Det nævnte kapitels afdeling 2 med overskriften »Specielle kompetenceregler« omfatter artikel 7-9.

13. Artikel 7, nr. 2), i forordning nr. 1215/2012 har følgende ordlyd:

»En person, der har bopæl på en medlemsstats område, kan sagsøges i en anden medlemsstat:

[...]

2) i sager om erstatning uden for kontrakt, ved retten på det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået eller vil kunne foregå.«

14. Den nævnte forordnings artikel 26, som er indeholdt i afdeling 7 med overskriften »Aftaler om værneting« i kapitel II, bestemmer følgende i stk. 1:

»For så vidt en ret i en medlemsstat ikke allerede er kompetent i medfør af andre bestemmelser i denne forordning, bliver den kompetent, når sagsøgte giver møde for den. Denne regel finder ikke anvendelse, såfremt sagsøgte giver møde for at bestride rettens kompetence, eller såfremt en anden ret i medfør af artikel 24 er enekompetent.«

III. De faktiske omstændigheder i hovedsagen og det præjudicielle spørgsmål

15. Som det fremgår af de sagsakter, som Domstolen råder over, har RH, der har hjemsted i Córdoba, til sin vejtransportvirksomhed i perioden 2004 til 2009 erhvervet fem lastbiler hos en forhandler for Volvo Group España SA. Ejendomsretten over en af lastbilerne blevet i 2008 overdraget til RH efter at have været genstand for en leasingkontrakt.

16. Den 19. juli 2016 vedtog Europa-Kommissionen afgørelsen om en procedure i henhold til artikel 101 [TEUF] og artikel 53 i EØS-aftalen (sag AT.39824 – Lastbiler) (C(2016) 4673 final), hvoraf et resumé er blevet offentliggjort i *Den Europæiske Unions Tidende* den 6. april 2017⁷.

⁷ – EUT 2017, C 108, s. 6 (herefter »lastbilkartelafgørelsen«).

17. Ved denne afgørelse fastslog Kommissionen, at der fra den 17. januar 1997 til den 18. januar 2011 forelå et kartel mellem 15 internationale lastbilproducenter, herunder AB Volvo, Volvo Lastvagnar AB og Volvo Group Trucks Central Europe GmbH, som omfattede to produktkategorier, nemlig lastbiler på mellem 6 og 16 ton (mellemtunge) og lastbiler på over 16 ton (tunge), og både stive lastbiler og trækere.

18. Ifølge den nævnte afgørelse⁸ »[bestod overtrædelsen] i hemmelige aftaler om prissætning og prisstigninger i [Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde, herefter »EØS«] for lastbiler samt om tidspunktet for og overvæltning af omkostninger i forbindelse med indførelsen af teknologi for emissionskontrol for mellemtunge og tunge lastbiler i overensstemmelse med EURO 3- til 6-standarderne. Adressaternes hovedkontorer var direkte involveret i drøftelser om priser, prisstigninger og indførelsen af nye emissionsstandarder frem til 2004. Fra senest august 2002 og derefter foregik der sådanne drøftelser gennem tyske datterselskaber, som i forskelligt omfang rapporterede videre til deres hovedkontorer. Denne udveksling foregik på både bilateralt og multilateralt niveau. De hemmelige aftaler omfattede aftaler og/eller samordnet praksis om prissætning og prisstigninger med henblik på at tilnærme bruttopriserne i EØS samt om tidspunktet for og overvæltningen af omkostninger i forbindelse med indførelsen af teknologi for emissionskontrol i overensstemmelse med EURO 3- til 6-standarderne. Overtrædelsen vedrørte hele EØS og varede fra den 17. januar 1997 til den 18. januar 2011«.

19. Kommissionen idømte følgelig bøder til alle deltagende enheder, herunder Volvo, Volvo Lastvagnar og Volvo Group Trucks Central Europe, med undtagelse af én enhed, som var bødefritaget⁹.

20. RH har stævnet Volvo, Volvo Lastvagnar og Volvo Group Trucks Central Europe samt det spanske datterselskab af disse moderselskaber, Volvo Group España (herefter »Volvo-selskaberne«).

21. Disse har alene bestridt den forelæggende rets internationale kompetence¹⁰. De har påberåbt sig artikel 7, nr. 2), i forordning nr. 1215/2012 og Domstolens praksis, hvoraf de har udledt, at det kompetencekriterium, som er fastlagt deri, nemlig »det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået eller vil kunne foregå«, er et EU-retligt begreb, og at der er tale om stedet for den skadevoldende begivenhed, i det foreliggende tilfælde stedet for indgåelsen af lastbilkartellet. Dette sted kan ikke sidestilles med sagsøgerens hjemsted og er beliggende uden for Spanien, i andre medlemsstater.

22. Den forelæggende ret har anført, at en spansk rets internationale kompetence ifølge Domstolens praksis kan være begrundet, henset til stedet for den skadevoldende begivenhed. Den har påpeget, at dette sted ifølge dom af 21. maj 2015, CDC Hydrogen Peroxide¹¹, er det sted, hvor den skadelidtes hovedsæde befinder sig. Den har tilføjet, at Domstolen i dom af 29. juli 2019, Tibor-Trans¹², som vedrørte et søgsmål i Ungarn mod et andet medlem af samme kartel, men med samme genstand som RH's søgsmål, fastslog, at »[n]år det marked, der påvirkes af den konkurrencebegrænsende adfærd, [...] befinder sig i den medlemsstat, på hvis område den påståede skade hævdes at være indtrådt, bemærkes, at stedet for skadens indtræden med hensyn til anvendelsen af artikel 7, nr. 2), i forordning nr. 1215/2012 befinder sig i denne medlemsstat¹³«.

8 – 9.-11. betragtning.

9 – Jf. 15. betragtning til lastbilkartelafgørelsen. Ifølge Kommissionens oplysninger var det samlede beløb for disse bøder i 2019 det højeste, der var blevet fastsat siden 1969 (<https://ec.europa.eu/competition/cartels/statistics/statistics.pdf>, s. 3).

10 – Den forelæggende ret har påpeget, at de sagsøgte ikke har rejst tvivl om dens stedlige kompetence, hvorved de skal anses for stiltiende at have accepteret denne ret som kompetent ret i henhold til artikel 56 i Ley de Enjuiciamiento Civil 1/2000 af 7.1.2000 (lov om civil retspleje 1/2000) (BOE nr. 7 af 8.1.2000, s. 575).

11 – C-352/13 (herefter »dommen i sagen CDC Hydrogen Peroxide«) (EU:C:2015:335, præmis 52 og 53).

12 – C-451/18 (herefter »Tibor-Trans-dommen«) (EU:C:2019:635).

13 – Tibor-Trans-dommen, præmis 33.

23. Den forelæggende ret har udtrykt tvivl om, hvorvidt denne retspraksis vedrører den internationale kompetence hos retterne i den medlemsstat, hvor skaden indtrådte, eller om den desuden fastlægger den nationale stedlige kompetence direkte inden for denne medlemsstat.

24. Den har præciseret, at den regel, der er fastsat i artikel 7, nr. 2), i forordning nr. 1215/2012, ifølge Tribunal Supremos (øverste domstol, Spanien)¹⁴ faste praksis ikke regulerer den nationale stedlige kompetence. I mangel af en specifik national bestemmelse til fastlæggelse af en rets stedlige kompetence i privatretlige konkurrencesager er de tilstrækkelige kompetenceregler dem, som finder anvendelse på illoyal konkurrence, jf. artikel 52, stk. 1, nr. 12, i lov om civil retspleje 1/2000. Den kompetente ret er følgelig retten på stedet for den skadevoldende begivenhed, nemlig stedet for erhvervelsen af køretøjet eller indgåelsen af leasingkontrakten.

25. Den forelæggende ret er af den opfattelse, at artikel 7, nr. 2), i forordning nr. 1215/2012 kan fortolkes på samme måde, som Domstolen har gjort i sin praksis vedrørende domstolskompetence inden for kontraktforhold. Domstolen har i dom af 3. maj 2007, *Color Drack*¹⁵, og af 9. juli 2009, *Rehder*¹⁶, fastslået, at artikel 5, nr. 1), litra b), i forordning nr. 44/2001 direkte fastlægger de kompetente retter uden at henvise til medlemsstaternes interne regler. Hvis dette er tilfældet, er den kompetente ret den ret, i hvis retskreds kartellets offer har sit hovedsæde.

26. Under disse omstændigheder har Juzgado de lo Mercantil n° 2 de Madrid (handelsret nr. 2 i Madrid) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Skal artikel 7, nr. 2), i [forordning nr. 1215/2012] – idet det deri bestemmes, at en person, der har bopæl på en medlemsstats område, kan sagsøges i en anden medlemsstat: »[...] i sager om erstatning uden for kontrakt, ved retten på det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået eller vil kunne foregå« – fortolkes således, at den kun fastlægger international kompetence hos retten i den medlemsstat, hvor dette sted befinder sig, således at der med henblik på fastlæggelse af den nationale ret, der har stedlig kompetence i denne medlemsstat, henvises til nationale processuelle regler, eller skal den fortolkes som en blandet bestemmelse, der således direkte fastlægger såvel den internationale kompetence som den nationale stedlige kompetence, uden at der er behov for henvisninger til den nationale lovgivning?»

27. Volvo-selskaberne, den spanske, den franske og den nederlandske regering samt Kommissionen har indgivet skriftlige indlæg til Domstolen.

28. Retsmødet, der oprindeligt var fastsat til den 17. december 2020, blev annulleret på grund af sundhedskrisen, og det spørgsmål, der var blevet stillet med henblik på mundtlig besvarelse, blev ændret til et spørgsmål til skriftlig besvarelse og suppleret med andre spørgsmål. Volvo-selskaberne samt den spanske regering og Kommissionen har besvaret disse spørgsmål inden for de fastsatte frister.

IV. Bedømmelse

A. Formaliteten

29. Volvo-selskaberne har nedlagt påstand om afvisning af anmodningen med den begrundelse, at svaret på den forelæggende rets spørgsmål er klart.

14 – Den forelæggende ret har henvist til Tribunal Supremo, Sala de lo Civils (øverste domstol, afdeling for civile sager, Spanien) kendelse nr. 262/2018 af 26.2.2019 og en række nylige identiske afgørelser, navnlig af 8.10.2019 og 15.10.2019. Den spanske regering har ligeledes henvist til afgørelse nr. 262/2018, men også til andre af samme rets afgørelser, nemlig afgørelse nr. 16/2019 af 7.5.2019, nr. 100/2019 af 9.7.2019 og nr. 266/2019 af 4.2.2020.

15 – C-386/05 (EU:C:2007:262).

16 – C-204/08 (EU:C:2009:439).

30. Ifølge Domstolens faste praksis tilkommer det for det første inden for rammerne af det samarbejde mellem Domstolen og de nationale retter, der er indført i artikel 267 TEUF, udelukkende den nationale ret, for hvilken tvisten er indbragt, og som har ansvaret for den retsafgørelse, der skal træffes, på grundlag af omstændighederne i den konkrete sag at vurdere, både om en præjudiciel afgørelse er nødvendig for, at den kan afsige dom, og relevansen af de spørgsmål, den forelægger Domstolen. Når de forelagte spørgsmål vedrører fortolkningen af EU-retten, er Domstolen derfor principielt forpligtet til at træffe afgørelse. For det andet er der formodning for, at de spørgsmål om EU-rettens fortolkning, som den nationale ret har forelagt på baggrund af de retlige og faktiske omstændigheder, som den har ansvaret for at fastlægge – og hvis rigtighed det ikke tilkommer Domstolen at efterprøve – er relevante, medmindre de savner enhver forbindelse med tvisten i hovedsagen¹⁷.

31. I den foreliggende sag har den forelæggende ret gjort præcis rede for årsagerne til sin tvivl med hensyn til sin stedlige kompetence, hvilket har begrundet dens anmodning om præjudiciel afgørelse. Disse årsager omfatter en manglende udtrykkelig afgørelse fra Domstolen om erstatning uden for kontrakt for så vidt angår rækkevidden af artikel 7, nr. 2), i forordning nr. 1215/2012 og af Tribunal Supremos (øverste domstol) faste praksis, ifølge hvilken denne bestemmelse ikke udelukker anvendelsen af nationale kompetenceregler.

32. Under disse omstændigheder er det min opfattelse, at den forelæggende rets spørgsmål kan antages til realitetsbehandling.

B. Realiteten

33. Den forelæggende ret ønsker med spørgsmålet oplyst, om artikel 7, nr. 2), i forordning nr. 1215/2012 skal fortolkes således, at denne bestemmelse på området for erstatning uden for kontrakt ikke alene fastlægger den internationale kompetence for retterne i den medlemsstat, hvori tilknytningskriteriet, jf. denne bestemmelse, befinder sig, men også den stedlige kompetence for retterne i denne stat.

1. Indledende bemærkninger

34. Til støtte for sin anmodning om præjudiciel afgørelse har den forelæggende ret med rette fremhævet, at Domstolen i forbindelse med identiske faktiske omstændigheder som de i hovedsagen omhandlede, nemlig lastbilkartellet, i Tibor-Trans-dommen har taget stilling til spørgsmålet om kompetence for den ret, ved hvilken der anlægges en sag om erstatning for en skade forvoldt ved overtrædelse af konkurrenceretten. Den har ligeledes anført, at Domstolens svar i denne dom ikke udtrykkeligt henviser til den »blandede« karakter af den kompetenceregel, der er fastsat i artikel 7, nr. 2), i forordning nr. 1215/2012, i modsætning til de afgørelser, som den har truffet inden for kontraktforhold, nemlig dom af 3. maj 2007, Color Drack¹⁸, og af 9. juli 2009, Rehder¹⁹.

35. Jeg gør for det første opmærksom på, at dette hidtil usete spørgsmål ikke står alene²⁰. De nationale retter synes således at forvente en mere præcis fortolkning af bestemmelserne i forordning nr. 1215/2012. For det andet bør den forelæggende rets spørgsmål efter min opfattelse besvares i lyset af dommen i sagen Verein für Konsumenteninformation og dom af 24. november 2020, Wikingerhof²¹, som er blevet afsagt efter forelæggelsen for Domstolen.

17 – Jf. navnlig dom af 14.2.2019, Milivojević (C-630/17, EU:C:2019:123, præmis 47 og 48), og af 9.7.2020, Verein für Konsumenteninformation (C-343/19, herefter »dommen i sagen Verein für Konsumenteninformation«, EU:C:2020:534, præmis 19).

18 – C-386/05 (EU:C:2007:262).

19 – C-204/08 (EU:C:2009:439).

20 – Jf. navnlig sagen Allianz Elementar Versicherung (sag C-652/20), der i øjeblikket verserer for Domstolen.

21 – C-59/19 (herefter »Wikingerhof-dommen«) (EU:C:2020:950).

36. Derfor vil jeg i min bedømmelse først berøre spørgsmålet om rækkevidden af kompetencereglen i artikel 7, nr. 2), i forordning nr. 1215/2012. Dernæst vil jeg præsentere en række overvejelser med henblik på at præcisere kriterierne for fastlæggelse af, hvilken ret der har stedlig kompetence. Endelig vil jeg undersøge den franske regerings og Kommissionens bemærkning om medlemsstaternes mulighed for at vælge en materiel domstolsorganisation, hvor behandlingen af visse tvister koncentrerer hos specialiserede retter.

37. Med henblik på den samlede undersøgelse af disse punkter gør jeg opmærksom på, at for så vidt som forordning nr. 1215/2012 ophæver og erstatter forordning nr. 44/2001, som selv erstattede Bruxelleskonventionen, gælder den af Domstolen anlagte fortolkning af disse sidstnævnte instrumenters bestemmelser ifølge Domstolens faste praksis ligeledes for forordning nr. 1215/2012, når disse bestemmelser kan »sidestilles« med hinanden²². Dette er tilfældet for dels artikel 5, nr. 3), i denne konvention og i forordning nr. 44/2001, dels artikel 7, nr. 2), i forordning nr. 1215/2012²³.

2. Fastlæggelsen af både den internationale og den nationale kompetence

38. Det er min opfattelse, at den forelæggende rets tvivl med hensyn til formålet med artikel 7, nr. 2), i forordning nr. 1215/2012 let kan fjernes, efter at Wikingerhof-dommen er blevet afsagt. Domstolen har fastslået, at »[d]en kompetente *ret* i henhold til artikel 7, nr. 2), i [denne forordning], dvs. [...] retten på det marked, der påvirkes af den hævdede konkurrencebegrænsende adfærd, er bedst egnet til at træffe afgørelse«²⁴.

39. I lighed med samtlige parter og andre, som har indgivet skriftlige indlæg til Domstolen, og de generaladvokater, der lejlighedsvis har taget stilling til dette spørgsmål i forbindelse med tidligere sager²⁵, er det følgelig min opfattelse, at det udtrykkeligt kan præciseres, at artikel 7, nr. 2), i forordning nr. 1215/2012 har til formål ikke blot at regulere retternes kompetence mellem medlemsstaterne, men også internt retterne imellem, idet de øvrige proceduremæssige spørgsmål fortsat reguleres af lovgivningen i den medlemsstat, hvori den ret, som sagen er indbragt for, er beliggende²⁶.

40. Det kunne således for det første være tilstrækkeligt, som i dom af 9. juli 2009, Rehder²⁷, i en sag om kontraktforhold, at anføre for så vidt angår bestemmelserne i forordning nr. 44/2001, at de betragtninger af samme art som dem, Domstolen lagde til grund for sin fortolkning i dom af 3. maj 2007, Color Drack²⁸, er gyldige for så vidt angår de tilsvarende specielle kompetenceregler i forordning nr. 1215/2012 i kraft af disses opbygning, formål og plads i det system, der er indført ved denne forordning. For det andet har disse grunde fået Domstolen til at fortolke kompetencereglerne inden for underholdspligt i samme retning.

22 – Jf. dommen i sagen Verein für Konsumenteninformation, præmis 22 og den deri nævnte retspraksis.

23 – Jf. Wikingerhof-dommen, præmis 20 og den deri nævnte retspraksis. Det bør også præciseres, at artikel 4 og artikel 7, nr. 1), i forordning nr. 1215/2012 svarer til henholdsvis artikel 2 og artikel 5, nr. 1), i forordning nr. 44/2001.

24 – Jf. Wikingerhof-dommen, præmis 37 og den deri nævnte retspraksis, min fremhævelse. I denne forbindelse bør det påpeges, at denne affattelse adskiller sig fra ordlyden i Tibor-Trans-dommen, som den forelæggende ret har henvist til. I præmis 34 heri forekommer udtrykkene »retterne på det påvirkede marked« og »retterne på det sted, hvor [en erhvervsdrivendes] adfærd har fordrejet reglerne om en sund konkurrence« vedrørende dom af 5.7.2018, flyLAL-Lithuanian Airlines (C-27/17, herefter »dommen i sagen flyLAL-Lithuanian Airlines«, EU:C:2018:533, præmis 40), som der henvises til.

25 – Jf. navnlig generaladvokat Jääskinens forslag til afgørelse Melzer (C-228/11, EU:C:2012:766, punkt 34) og generaladvokat Campos Sánchez-Bordonas forslag til afgørelse Verein für Konsumenteninformation (C-343/19, EU:C:2020:253, punkt 74) og Vereniging van Effectenbezitters (C-709/19, EU:C:2020:1056, punkt 18).

26 – Jf. ligeledes i denne retning R. Thode, »Art. 7 [Besondere Gerichtsstände]«, *Beck'scher Online-Kommentar ZPO, Brüssel Ia-VO*, C.H. Beck, München, 2020, punkt 6.

27 – C-204/08 (EU:C:2009:439, præmis 36).

28 – C-386/05 (EU:C:2007:262).

41. Jeg finder det imidlertid hensigtsmæssigt med henblik på at fremme forståelsen af sammenhængen i bestemmelserne i forordning nr. 1215/2012 i deres helhed at udpege de elementer, der er relevante for fortolkningen af artikel 7, nr. 2), i denne forordning med hensyn til ikke blot ordlyden, men også det system, som bestemmelsen indfører, og de målsætninger, den forfølger²⁹.

42. For det første skal der for så vidt angår ordlyden af artikel 7, nr. 2), i forordning nr. 1215/2012 udledes vejledning af sammenligningen heraf med ordlyden af denne forordnings artikel 4, stk. 1. Denne angår »retterne« i den medlemsstat, på hvis område de personer, som sagsøges herved, har bopæl. Dette generelle udtryk fastlægger kompetencen for retterne i en medlemsstat som helhed³⁰. Fastlæggelsen af den ret, der har stedlig kompetence, reguleres dernæst af de nationale bestemmelser.

43. I artikel 7 i forordning nr. 1215/2012, med undtagelse af nr. 6), har EU-lovgiver derimod valgt udtrykket »ved retten på det sted«³¹ eller »ved den ret«, når der er tale om en valgmulighed for sagsøgeren, et konkret sted og en undtagelse fra den generelle kompetenceregulering³², alt efter påstandens genstand. I sager om erstatning uden for kontrakt er kriteriet i denne forordnings artikel 7, nr. 2), således »retten på det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået eller vil kunne foregå«. Ifølge den nævnte forordnings artikel 7, nr. 1), litra a), kan sagsøgte ligeledes sagsøges »ved retten på det sted, hvor den forpligtelse, der ligger til grund for sagen, er opfyldt eller skal opfyldes«.

44. For det andet skal det påpeges, at det system, der er indført ved forordning nr. 1215/2012, og som giver sagsøgeren mulighed for at påberåbe sig en af de specielle kompetenceregler, der er fastsat i denne forordning, har karakter af en undtagelse³³, for så vidt som det er forbeholdt visse områder eller beregnet til at beskytte den svage part.

45. For det tredje skal det fremhæves, at formuleringen af disse specielle kompetenceregler, således som det præciseres i 16. betragtning til forordning nr. 1215/2012, er begrundet i lovgivers målsætning om at tillade valget af en ret i en medlemsstat baseret på det sted, hvortil tvisten er nært knyttet, eller på hensynet til god retspleje³⁴. Domstolen har konstant holdt sig disse principper for øje i fortolkningen af de specielle kompetenceregler med henblik på at anerkende de tilknytningspunkter, der er egnede til at ensarte reglerne for retternes kompetence³⁵, og at udpege den ret, der er bedst egnet til at træffe afgørelse.

46. Denne analyse bestyrkes af P. Jenards rapport om Bruxelleskonventionen³⁶, hvis analyse bekræftes i rapporten om konventionen om Kongeriget Danmarks, Irlands og Det Forenede Kongerige Storbritanniens og Nordirlands tiltrædelse af Bruxelleskonventionen samt af protokollen om Domstolens fortolkning af konventionen udarbejdet af professor dr. P. Schlosser³⁷.

29 – Jf. Wikingerhof-dommen, præmis 25, første punktum og den deri nævnte retspraksis).

30 – Jf. ligeledes, med hensyn til enekompetence, dom af 28.4.2009, Apostolides (C-420/07, EU:C:2009:271, præmis 48 og 50). Domstolen fastslog således, at artikel 22 i forordning nr. 44/2001, svarende til artikel 24 i forordning nr. 1215/2012, som indeholder en bindende og udtømmende liste over værneting med international enekompetence i medlemsstaterne, blot udpeger den medlemsstat, hvis retter er materielt kompetente, uden dog at fordele kompetencen inden for den pågældende medlemsstat, og at det tilkommer hver enkelt medlemsstat at fastlægge sin egen domstolsordning. Domstolen præciserede, at reglen om forum rei sitae (den faste ejendoms værneting) i artikel 22, nr. 1), i forordning nr. 44/2001 vedrørte medlemsstaternes internationale kompetence og ikke den nationale kompetencefordeling inden for den enkelte medlemsstat.

31 – Min fremhævelse.

32 – Jf. i denne henseende H. Gaudemet-Tallon og M.-E. Ancel, *Compétence et exécution des jugements en Europe, Règlements 44/2001 et 1215/2012, Conventions de Bruxelles (1968) et de Lugano (1998 et 2007)*, 6. udg., Librairie générale de droit et de jurisprudence, collection »Droit des affaires«, Paris, 2018, punkt 180, s. 246 og 247. Jf. til sammenligning andre bestemmelser i forordning nr. 1215/2012, som henviser til retten på et sted, nemlig artikel 11, stk. 1, litra b), og artikel 12 om forsikring, artikel 18, stk. 1, om forbrugeraftaler samt artikel 21, stk. 1, litra b), om individuelle arbejdsaftaler.

33 – Jf. dom af 14.2.2019, Milivojević (C-630/17, EU:C:2019:123, præmis 81), og Wikingerhof-dommen, præmis 26 og 27.

34 – Med hensyn til Domstolens faste praksis vedrørende kompetence i sager om erstatning uden for kontrakt, jf. dommen i sagen Verein für Konsumenteninformation, præmis 38, og Wikingerhof-dommen, præmis 28 og den deri nævnte retspraksis.

35 – Jf. dom af 3.5.2007, Color Drack (C-386/05, EU:C:2007:262, præmis 30).

36 – Rapport vedrørende konventionen af 27.9.1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelsager (EFT 1979, C 59, s. 1), navnlig s. 22.

37 – EFT 1979, C 59, s. 71, navnlig s. 98, punkt 81 bb).

47. Under disse omstændigheder, og således som det allerede kunne udledes af begrundelsen for en række af Domstolens tidligere domme i sager om såvel kontraktforhold³⁸ som underholdspligt³⁹, er der ingen tvivl om, at artikel 7, nr. 2), i forordning nr. 1215/2012 direkte fastlægger de kompetente retter⁴⁰, henset til formålet med denne bestemmelse.

48. Især på grund af udviklingen i Domstolens praksis vedrørende kompetence i tilfælde af overtrædelse af konkurrenceretten bør et sådant svar, når det pålægger en ret i en medlemsstat, ved hvilken der er anlagt en sag i medfør af artikel 7, nr. 2), i forordning nr. 1215/2012, at undlade at anvende de nationale regler for stedlig kompetence, efter min opfattelse suppleres med præciseringer om stedet for den angivelige skades indtræden⁴¹ og om den konkrete udpegelse af den ret, der har speciel kompetence.

3. Fastlæggelsen af stedet for den angivelige skades indtræden og udpegelsen af den kompetente ret

49. I begrundelsen for anmodningen om præjudiciel afgørelse har den forelæggende ret henvist til dommen i sagen CDC Hydrogen Peroxide⁴² og Tibor-Trans-dommen om fastlæggelsen af den ret, der har kompetence til at træffe afgørelse i sager om erstatning for skader forvoldt af karteller, som er blevet pålagt sanktioner af Kommissionen⁴³, uden at sondre mellem disse domme, selv om Domstolen valgte to forskellige stedfæstelser af skaden, og de faktiske omstændigheder i hovedsagen kræver sammenligning med Tibor-Trans-dommen.

50. Følgelig får Domstolen således efter min opfattelse lejlighed til at give de nationale retter alle relevante klarlægninger om rækkevidden af Tibor-Trans-dommen i lyset af dommen i sagen Verein für Konsumenteninformation og Wikingerhof-dommen, som er blevet afsagt af Domstolen efter indgivelsen af anmodningen om præjudiciel afgørelse. Domstolen bør ligeledes præcisere, om der kan være flere kompetencekriterier at tage i betragtning med henblik på at nå det mål, der begrundes eksistensen heraf, nemlig at foretrække den nære tilknytning til tvisten.

a) Tibor-Trans-dommen

51. Selv om Tibor-Trans-dommen blev afsagt i en sammenhæng, der er næsten identisk med omstændighederne i tvisten i hovedsagen, er der god grund til at analysere den nærmere i flere henseender.

52. I den sag, der gav anledning til Tibor-Trans-dommen, havde den forelæggende ret for det første, ligesom i hovedsagen, fået forelagt et søgsmål med påstand om erstatning for skader, som bestod i meromkostninger betalt på grund af de kunstigt høje priser for lastbiler som følge af den samme konkurrencebegrænsende adfærd.

38 – Med hensyn til artikel 7, nr. 1), litra b), andet led, i forordning nr. 1215/2012, jf. dom af 15.6.2017, Kareda (C-249/16, EU:C:2017:472, præmis 46).

39 – Jf. dom af 18.12.2014, Sanders og Huber (C-400/13 og C-408/13, herefter »Sanders og Huber-dommen«, EU:C:2014:2461, præmis 30 og den deri nævnte retspraksis).

40 – Jf. i denne henseende præciseringerne i dommen i sagen CDC Hydrogen Peroxide, præmis 55.

41 – Domstolen har i sin praksis vedrørende begrebet »det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået«, fastslået, at det både omhandler stedet for skadens indtræden og stedet for den skadevoldende begivenhed, der ligger til grund for denne skade, således at sagsøgte efter sagsøgerens valg kan sagsøges ved retten på det ene eller det andet af disse to steder (jf. dommen i sagen Verein für Konsumenteninformation, præmis 23 og den deri nævnte retspraksis), hvilket forudsætter, at de ikke er identiske (jf. navnlig dom af 30.11.1976, Bier, 21/76, EU:C:1976:166, præmis 24 og 25).

42 – Med hensyn til en detaljeret gennemgang af denne dom, jf. punkt 100 og 101 i dette forslag til afgørelse.

43 – Jf. punkt 22 i dette forslag til afgørelse.

53. Hvor det sagsøgende selskab i den sag, der gav anledning til Tibor-Trans-dommen, havde valgt kun at anlægge sag mod en enkelt af deltagerne i det omhandlede kartel, hos hvem selskabet ikke havde forsynet sig direkte⁴⁴, har RH i den foreliggende sag blandt andre ansvarlige selskaber i det omhandlede kartel stævnet flere med hjemsted uden for Spanien, hos hvem de omhandlede lastbiler, som disse producerede, ikke var erhvervet direkte. RH har endvidere stævnet disse selskabers spanske datterselskab⁴⁵, som den spanske køretøjsforhandler, hos hvem RH har forsynet sig, er tilknyttet, således som det kan udledes af sagens akter⁴⁶.

54. I den sag, der gav anledning til Tibor-Trans-dommen, var den forelæggende ret for det andet i tvivl om muligheden for – i mangel af et direkte kontraktforhold mellem parterne og på grund af pligten til at undlade at fastlægge en forum actoris-regel – at benytte en analog anvendelse af dommen i sagen CDC Hydrogen Peroxide, hvori Domstolen havde identificeret den kompetente domstol som retten på det sted, hvor det sagsøgende selskab havde hovedsæde⁴⁷.

55. Domstolen fastslog, at »artikel 7, nr. 2), i forordning nr. 1215/2012 skal fortolkes således, at i forbindelse med en sag om erstatning for en skade forvoldt ved overtrædelse i henhold til artikel 101 TEUF, som bl.a. består i hemmelige aftaler om prissætning og prisstigninger for lastbiler, omfatter »det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået«, i en situation som den i hovedsagen omhandlede det sted, hvor det marked, der påvirkes af denne overtrædelse, dvs. det sted, hvor markedspriserne er blevet fordrejede, og hvor skadelidte hævder at have lidt denne skade, selv om søgsmålet er rettet mod en deltager i det pågældende kartel[,] med hvem denne skadelidte ikke havde indgået et kontraktforhold«⁴⁸.

56. *For så vidt angår fastlæggelsen af skaden* anførte Domstolen, at »[d]en i hovedsagen hævdede skade [...] derimod hovedsageligt [er] et resultat af meromkostninger betalt som følge af kunstigt høje priser for lastbiler og [derfor synes] at være den umiddelbare følge af overtrædelsen i henhold til artikel 101 TEUF og [således udgør] en direkte skade, der gør det muligt at begrunde, at retterne i den medlemsstat, på hvis område denne skade er indtrådt, har kompetence«⁴⁹.

57. *For så vidt angår stedfæstelsen af skadens direkte indtræden* afgjorde Domstolen, at »[n]år det marked, der påvirkes af den konkurrencebegrænsende adfærd, [...] befinder sig i den medlemsstat, på hvis område den påståede skade hævdes at være indtrådt, bemærkes, at stedet for skadens indtræden med hensyn til anvendelsen af artikel 7, nr. 2), i forordning nr. 1215/2012 befinder sig i denne medlemsstat«⁵⁰.

58. Til støtte for denne afgørelse henviste Domstolen til præmis 40 i dommen i sagen flyLAL-Lithuanian Airlines. Jeg anfører følgelig for det første, at Domstolen i en priskartelsag, der var af samme art, og hvor der blev pålagt sanktioner under de samme omstændigheder som den sag, der dannede grundlag for erstatningssøgsmålet i dommen i sagen CDC Hydrogen Peroxide⁵¹, udvidede den

44 – Jf. Tibor-Trans-dommen (præmis 36).

45 – Jeg gør opmærksom på, at den forelæggende rets tvivl ikke vedrører valget om at stævne det spanske datterselskab. I denne henseende præciserer jeg i lighed med den spanske regering, at Domstolen snart afgør (i Sumal-sagen, C-882/19) spørgsmålet om, hvorvidt det er med rette, i forbindelse med private søgsmål med påstand om erstatning for skade forvoldt på et offer for en konkurrencebegrænsende adfærd, som Kommissionen har konstateret, i den foreliggende sag lastbilkartelafgørelsen, at dette offer ikke kræver erstatning for denne skade af den moderselskab, som specifikt er omhandlet i Kommissionens afgørelse, men af datterselskaberne i samme concern, på grundlag af den konkurrenceretlige teori om den økonomiske enhed (jf. generaladvokat Pitruzzellas forslag til afgørelse Sumal, C-882/19, EU:C:2021:293).

46 – Det fremgår ikke af de sagsakter, der er fremlagt for Domstolen, at de spanske forhandlere overvæltede prisstigningen på de endelige købere, sådan som det var tilfældet i den sag, der gav anledning til Tibor-Trans-dommen (jf. præmis 30). Manglen på sager anlagt af eller mod de direkte købere taler for en ensartet praksis.

47 – Jf. Tibor-Trans-dommen, præmis 19.

48 – Tibor-Trans-dommen, præmis 37.

49 – Tibor-Trans-dommen, præmis 31.

50 – Tibor-Trans-dommen, præmis 33.

51 – Jf. dommen i sagen CDC Hydrogen Peroxide, præmis 10.

løsning, som den havde valgt i en sag, hvori der af en national konkurrencemyndighed var blevet konstateret misbrug af en dominerende stilling, og en konkurrencebegrænsende aftale hævdedes at være indgået⁵². For det andet er denne løsning baseret på, at to elementer begge er til stede, nemlig stedet for det påvirkede marked og det sted, hvor den påståede skade hævdes at være indtrådt⁵³.

59. Mere generelt afspejler de utallige andre henvisninger i Tibor-Trans-dommen til dommen i sagen flyLAL-Lithuanian Airlines udviklingen i Domstolens praksis med henblik på at harmonisere tilknytningspunkterne til stedet for skadens direkte indtræden, uanset om der er tale om meromkostninger betalt ved køb⁵⁴ eller en salgsnedgang⁵⁵, og uden at der sondres efter, om den konkurrencebegrænsende adfærd er blevet konstateret ved en myndigheds forudgående afgørelse eller ej⁵⁶.

60. Denne tendens i retspraksis til fordel for henvisningen til det marked, der er påvirket af den konkurrencebegrænsede adfærd, for hvilken der kræves erstatning ved en ret, er for nylig blevet bekræftet af Wikingerhof-dommen, hvori Domstolen fastslog, at det falder ind under erstatning uden for kontrakt som omhandlet i artikel 7, nr. 2), i forordning nr. 1215/2012, når der anlægges en sag, hvorunder der er nedlagt påstand om, at en part tilpligtes at undlade visse former for adfærd, der er udvist inden for rammerne af kontraktforholdet mellem sagsøgeren og sagsøgte, og som er støttet på et anbringende om sidstnævntes misbrug af dominerende stilling i strid med konkurrenceretten⁵⁷.

61. Domstolen fandt under omstændigheder som de i hovedsagen omhandlede, at »[d]en kompetente ret i henhold til artikel 7, nr. 2), i forordning nr. 1215/2012, dvs. [...] retten på det marked, der påvirkes af den hævdede konkurrencebegrænsende adfærd, er bedst egnet til at træffe afgørelse om hovedspørgsmålet om, hvorvidt der kan gives medhold i denne påstand, bl.a. *med hensyn til indsamling og vurdering af de i denne henseende relevante beviser*«⁵⁸.

62. Jeg gør for det første opmærksom på, at Domstolen i Wikingerhof-dommen lagde særlig vægt på denne præcisering af det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået eller vil kunne foregå, idet den var blevet anmodet om at tage stilling til anvendeligheden af artikel 7, nr. 2), i forordning nr. 1215/2012 alt efter kvalificeringen af sagsøgerens påstande⁵⁹ og ikke til fastlæggelsen af et af denne artikels kompetencekriterier⁶⁰.

63. For det andet bør der efter min opfattelse udledes vejledning af henvisningerne i Wikingerhof-dommens præmis 37 til Tibor-Trans-dommen og dommen i sagen Verein für Konsumenteninformation med henblik på analogt at begrunde Domstolens afgørelse med hensyn til domstolskompetence.

52 – Jf. dommen i sagen flyLAL-Lithuanian Airlines, præmis 20 og 34.

53 – Med hensyn til betydningen af manglende sammenfald, jf. punkt 95 i dette forslag til afgørelse.

54 – Jf. dommen i sagen CDC Hydrogen Peroxide, præmis 52, og Tibor-Trans-dommen, præmis 26.

55 – Jf. dommen i sagen flyLAL-Lithuanian Airlines, præmis 36.

56 – Med hensyn til den ret, der tilkommer personer, som har lidt skade på grund af en overtrædelse af konkurrencereglerne, til at kræve erstatning for den lidte skade, som ikke er betinget af en konkurrencemyndigheds forudgående konstatering af en sådan overtrædelse, jf. punkt 67 og fodnote 68 i dette forslag til afgørelse. Jf. ligeledes 3., 12. og 13. betragtning til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2014/104/EU af 26.11.2014 om visse regler for søgsmål i henhold til national ret angående erstatning for overtrædelser af bestemmelser i medlemsstaternes og Den Europæiske Unions konkurrenceret (EUT 2014, L 349, s. 1).

57 – Jf. Wikingerhof-dommen, præmis 36 og 38.

58 – Wikingerhof-dommen, præmis 37, min fremhævelse.

59 – Jf. Wikingerhof-dommen, præmis 33-35.

60 – Jf. i denne henseende generaladvokat Saugmandsgaard Øes forslag til afgørelse Wikingerhof (C-59/19, EU:C:2020:688, fodnote 20).

b) *Begrundelsen for valget af stedet for det påvirkede marked med henblik på stedfæstelse af skaden*

64. I Tibor-Trans-dommens præmis 34, hvortil der er henvist i Wikingerhof-dommen⁶¹, som skal læses i sammenhæng med førstnævnte doms præmis 33 og 35, fandt Domstolen, at valget af *det påvirkede marked*, som er det sted, hvor skadelidte hævder at have lidt et tab, skyldes behovet for at *finde de retter, der er bedst placeret* til at behandle erstatningssager i tilknytning til en konkurrencebegrænsning, for at *sikre forudsigeligheden af en sådan regel* for den pågældende erhvervsdrivende og for at *opfylde kravene om overensstemmelse med lovvalgsreglerne* for sådanne erstatningssøgsmål⁶².

65. I præmis 38 i dommen i sagen Verein für Konsumenteninformation, hvortil der ligeledes henvises i Wikingerhof-dommen⁶³, begrundede Domstolen den fortolkning, som førte til, at den fastlagde *det sted, hvor det pågældende køretøj erhverves, som det sted, hvor skaden indtræder*⁶⁴, med det forhold, at denne fortolkning »også [var] i overensstemmelse med de mål om nær tilknytning og god retspleje, som er omhandlet i 16. betragtning til forordning nr. 1215/2012, for så vidt som den nationale ret, med henblik på at bestemme skadens størrelse, kan foranlediges til at *bedømme markedsforholdene i den medlemsstat, hvor det nævnte køretøj er blevet købt*. Retterne i denne sidstnævnte medlemsstat har *nemtest adgang til de bevismidler*, som er nødvendige for at foretage disse vurderinger«⁶⁵.

66. I disse tre domme afspejler udviklingen i Domstolens begrundelse for tilknytningspunktet efter min opfattelse den konkrete hensyntagen til konkurrencetvistens særlige dimension. I tilfælde af ulovlige handlinger, der påvirker et marked, bidrager adgangen til de bevismidler, der er nødvendige for vurderingen af vilkårene på dette marked og af disse handlingers konsekvenser, til tilrettelæggelsen af retssagen⁶⁶. Der er således tale om et afgørende element i valget af den ret, der er bedst egnet til at garantere overholdelsen af reglerne om en sund konkurrence, hvilket denne ret sikrer ved at pålægge sanktioner for enhver overtrædelse af disse regler og garantere den effektive virkning af offerets adgang til beskyttelse.

67. Domstolens praksis, som den har gentaget på basis af sådanne pragmatiske bevismæssige betragtninger, skal således placeres i en sammenhæng, hvis betydning er blevet fremhævet for ganske nylig⁶⁷. Opbygningen af Domstolens praksis bidrager nemlig fortsat til håndhævelsen af konkurrenceretten og især den private fase af anvendelsen af artikel 101 TEUF⁶⁸, for så vidt som den fremmer udviklingen og konsolideringen af de erstatningssøgsmål, der anlægges ved de nationale

61 – Tibor-Trans-dommens præmis 34 gengiver delvist præmis 40 i dommen i sagen flyLAL-Lithuanian Airlines.

62 – Tibor-Trans-dommens præmis 35 omhandler syvende betragtning til og artikel 6, stk. 3, litra a), i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 864/2007 af 11.7.2007 om lovvalgsregler for forpligtelser uden for kontrakt (Rom II-forordningen) (EUT 2007, L 199, s. 40). Denne artikel, der har fundet anvendelse siden den 11.1.2009, bestemmer, at den lov, der finder anvendelse i erstatningssager i tilknytning til en konkurrencebegrænsning, er loven i det land, hvor markedet påvirkes eller vil kunne blive påvirket.

63 – Til denne præmis er der henvist i Tibor-Trans-dommens præmis 34.

64 – Jf. dommen i sagen Verein für Konsumenteninformation, præmis 35.

65 – Min fremhævelse.

66 – Jf. dommen i sagen CDC Hydrogen Peroxide, præmis 53, og i sagen flyLAL-Lithuanian Airlines, præmis 27 og den deri nævnte retspraksis vedrørende ansvar uden for kontrakt.

67 – Jf. Kommissionens rapport om gennemførelsen af direktiv 2014/104 (SWD(2020) 338 final), som findes på følgende internetadresse: https://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/report_on_damages_directive_implementation_da.pdf, og A. Ronzanos præsentation heraf med titlen »Dommages: La Commission européenne publie un rapport transitoire sur l'évaluation de la directive »dommages« et de sa transposition par les États membres (directive 2014/104/EU)«, *Concurrences*, Institut de droit de la concurrence, Paris, 2021, nr. 1, og Kommissionens pressemeddelelse: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2413

68 – Domstolen har fastslået, at den fulde effektive virkning af artikel 101 TEUF og navnlig den fulde virkning af forbuddet i denne bestemmelses stk. 1 ville blive bragt i fare, hvis det ikke var muligt for nogen at kræve erstatning for skade påført dem som følge af en aftale eller en adfærd, der kan begrænse eller fordreje konkurrencen (dom af 20.9.2001, Courage og Crehan, C-453/99, EU:C:2001:465, præmis 26), når der er årsagsforbindelse mellem den nævnte skade og en aftale eller en praksis, der er forbudt i henhold til artikel 101 TEUF (dom af 14.3.2019, Skanska Industrial Solutions m.fl., C-724/17, EU:C:2019:204, præmis 25 og 26 og den deri nævnte retspraksis).

domstole⁶⁹. I denne henseende skal det påpeges, at Domstolen har pålagt disse domstole at garantere denne adgang, som forøger virkningen af EU's konkurrenceregler⁷⁰. Endvidere har Domstolen præciseret, at erstatningssøgsmålene for overtrædelse af EU's konkurrenceregler, som anlægges ved de nationale domstole, er en integrerende del af ordningen for gennemførelse af disse regler, der har til formål at ramme virksomhedernes konkurrencebegrænsende adfærd og at afholde dem fra at udvise en sådan adfærd⁷¹.

68. Endelig er den supplerende indsats, der ydes af medlemsstaternes myndigheder og de nationale domstole, fastsat ved Rådets forordning (EF) nr. 1/2003 af 16. december 2002 om gennemførelse af konkurrencereglerne i traktatens artikel 81 og 82⁷². I øvrigt blev der i direktiv 2014/104, for at regulere søgsmål i henhold til national ret angående erstatning for overtrædelser af bestemmelser i medlemsstaternes og EU's konkurrenceret, fastsat nye processuelle og materielle regler, som skulle være gennemført i alle medlemsstaters nationale ret senest den 27. december 2016⁷³.

69. Selv om disse retsfor skrifter har til formål at sætte de skadelidte virksomheder i stand til at opnå fuld erstatning, bl.a. gennem indførelse af regler om bevisførelse, som skal overvinde de betydelige vanskeligheder, som betingelserne for gennemførelsen af hæftelsen i tvister om erstatning for skader inden for konkurrenceretten volder, rummer de imidlertid ingen særlige bestemmelser om kompetence.

70. Selv om Domstolens fastlæggelse i Tibor-Trans-dommen af stedet for skadens indtræden som stedet for det marked, der påvirkes af denne overtrædelse, dvs. det sted, hvor markedspriserne er blevet fordrejede, og hvor skadelidte hævder at have lidt denne skade⁷⁴, principielt er tilpasset efter den sammenhæng, som jeg netop har nævnt for at kunne fastslå, hvilken ret der har international kompetence⁷⁵, forekommer denne stedfæstelse mig følgelig ikke tilstrækkelig præcis til at udpege den ret, som har stedlig kompetence i den pågældende medlemsstat⁷⁶. Efter min opfattelse udgør dette, henset til andre af Domstolens domme, imidlertid en kilde til retsikkerhed ved valget af den kompetenceregulering, der er fastsat i artikel 7, nr. 2), i forordning nr. 1215/2012, som sagsøgeren har til rådighed⁷⁷.

69 – Jf. Kommissionens rapport som nævnt i fodnote 67 til dette forslag til afgørelse, hvori Kommissionen fastslår, at antallet af private erstatningssøgsmål ved de nationale domstole vedrørende skader som følge af overtrædelser af konkurrencereglerne efter vedtagelsen af direktiv 2014/104 er steget fra ca. 50 sager i begyndelsen af 2014 til 239 i løbet af 2019.

Jf. ligeledes W. Wurmnest, »Forum Shopping bei Kartellschadensersatzklagen und die Kartellschadensersatzrichtlinie«, *Neue Zeitschrift für Kartellrecht*, nr. 2, C.H. Beck, München, 2017, III, 2, c), og fodnote 64.

70 – Jf. dom af 30.1.1974, *Belgische Radio en Televisie og société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs* (127/73, EU:C:1974:6, præmis 15 og 16), og af 20.9.2001, *Courage og Crehan* (C-453/99, EU:C:2001:465, præmis 25).

71 – Jf. dom af 14.3.2019, *Skanska Industrial Solutions m.fl.* (C-724/17, EU:C:2019:204, præmis 45), og af 21.1.2021, *Whiteland Import Export* (C-308/19, EU:C:2021:47, analogt præmis 56).

72 – EFT 2003, L 1, s. 1. Jf. syvende betragtning til denne forordning og dens artikel 6. Vedrørende moderniseringen gennem forordning nr. 1/2003 af regler og procedurer for anvendelse af artikel 101 TEUF og 102 TEUF, jf. ligeledes generaladvokat Pitruzzellas forslag til afgørelse *Whiteland Import Export* (C-308/19, EU:C:2020:639, punkt 50).

73 – Jf. Kommissionens rapport som nævnt i fodnote 67 til dette forslag til afgørelse. Kommissionen har heri anført, at gennemførelsen af direktiv 2014/104 blev forsinket i 21 medlemsstater, og at de nationale domstoles anvendelse af det gennemførte direktiv endnu ikke har været ret omfattende. Kommissionen har fremhævet, at der i gennemsnit går 13 år fra en konkurrencebegrænsende adfærds indtræden til afsigelsen af dommen om tildeling af erstatning. Jf. ligeledes punkt 108 i dette forslag til afgørelse.

74 – Jf. denne doms præmis 33 og 37.

75 – Jf. punkt 39 i dette forslag til afgørelse.

76 – Kommissionen er enig i denne konstatering i sit svar på Domstolens skriftlige spørgsmål. Med hensyn til vanskeligheden ved at stedfæste den omhandlede overtrædelse, jf. generelt M.-E. Ancel, »Un an de droit international privé du commerce électronique«, *Communication Commerce électronique*, LexisNexis, Paris, 2021, nr. 1, punkt 4.

77 – Jf. i denne henseende V. Heuzé, P. Mayer, og B. Remy, *Droit international privé*, 12. udg., Librairie générale de droit et de jurisprudence, Paris, 2019, punkt 296, s. 203 og 204. For så vidt angår kasuistikken i Domstolens praksis, jf. ligeledes R. Thode, punkt 93 og 95a.

71. Jeg finder det derfor hensigtsmæssigt, at Domstolens besvarelse af den forelæggende rets spørgsmål, som på grund af omstændighederne i hovedsagen bør falde i direkte tråd med Tibor-Trans-dommen, suppleres på dette punkt, således at de nationale domstole kan få et svar, der rækker ud over den præcise ramme for den sag, som har begrundet anmodningen om præjudiciel afgørelse. Det antal sager, der vil kunne indledes som følge af omfanget af det omhandlede kartel, skal ligeledes tages i betragtning.

c) Den præcise stedfæstelse af den påståede skade på det påvirkede marked med henblik på udpegelse af den kompetente ret

72. I dommen i sagen *flyLAL-Lithuanian Airlines*, som udgør grundlaget for Tibor-Trans-dommen, fastslog Domstolen, at »»det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået« inden for rammerne af en sag om erstatning for en skade forvoldt ved konkurrencebegrænsende adfærd i en situation som den i hovedsagen omhandlede særligt omfatter det sted, hvor et indtægtstab, der består i en salgsnedgang, er indtrådt, dvs. det sted, hvor det marked, der påvirkes af nævnte adfærd, på hvilket skadelidte hævder at have lidt dette tab, befinder sig«⁷⁸.

73. Den præcise stedfæstelse af den påståede skade kunne med lethed udledes af denne fortolkning. Tvisten skyldtes nemlig en erhvervsdrivendes konkurrencebegrænsende adfærd på det marked, hvor offeret herfor, et luftfartsselskab, udøvede sin væsentligste salgsaktivitet, nemlig flyvninger foretaget til og fra Vilnius (Litauen), som er hovedstaden i den medlemsstat, i hvilken dette selskab var etableret. Domstolen fastslog, at der var tale om »det hovedsageligt påvirkede marked«⁷⁹.

74. Domstolen anførte endvidere i præmis 40 i dommen i sagen *flyLAL-Lithuanian Airlines*, at denne løsning var begrundet i sammenfaldet mellem to elementer, hvoraf det ene var stedet for det marked, der var berørt af den konkurrencefordrejende adfærd, og det andet var stedet for den skades indtræden, som hævdedes at være forårsaget af denne adfærd. I denne retning garanteres det både, at kompetencen begrænses til den lidte skade på en enkelt medlemsstats område, og at der findes en forbindelse mellem tilsidesættelsen af henholdsvis den almene interesse og virksomhedens interesser eller mere generelt private interesser.

75. Eftersom det påvirkede marked var det marked, hvor skadelidte udøvede den væsentligste salgsaktivitet vedrørende flyvninger, og hvor vedkommende havde lidt tab af indtægter⁸⁰, var denne sammenfaldsbetingelse imidlertid nødvendigvis opfyldt⁸¹. Denne betingelse skulle konkret føre til, at den ret, der havde stedlig kompetence, på grund af arten af den påståede skade blev udpeget som retten på det sted, hvor den virksomhed, der var offer for den konkurrencebegrænsende adfærd, var etableret⁸².

78 – Dommen i sagen *flyLAL-Lithuanian Airlines*, præmis 43.

79 – Jf. dommen i sagen *flyLAL-Lithuanian Airlines*, præmis 38 og 39.

80 – Jf. dommen i sagen *flyLAL-Lithuanian Airlines*, præmis 39.

81 – Med hensyn til sammenfaldet for den skade, der lides på markedet, fordi markedet berøres af en skade, jf. E. Farnoux' analyse, *Les considérations substantielles dans le règlement de la compétence internationale des juridictions: réflexions autour de la matière délictuelle*, bind I, doktordisputats afholdt den 20.10.2017, punkt 303. I denne henseende præciserer han, efter min opfattelse med rette, at »[m]an kunne vende udsagnet om: Idet markedet udgøres af relationerne mellem de økonomiske aktører, er det, fordi disse relationer påvirkes (visse aktører lider skader), at markedet påvirkes. Endelig kan virkningen for markedet analyseres som den skade, der er tilføjet ofrene (udefinerede), vel vidende at offeret (defineret), som kræver erstatning, nødvendigvis er et af ofrene (udefinerede)«.

82 – Jf. ligeledes i denne retning med hensyn til rækkevidden af Wikingerhof-dommen, hvoraf navnlig A. Ronzano har udledt, at »et hotel, som anvender platformen Booking.com, kan i princippet sagsøge denne platform ved en ret i den medlemsstat, hvor dette hotel har hjemsted, med henblik på at bringe et eventuelt misbrug af dominerende stilling til ophør, også selv om den påklagede adfærd blev udvist inden for rammerne af et kontraktforhold« (»Kompetence: Den Europæiske Unions Domstol har fastslået, at et søgsmål om erstatning, som støttes på den lovmæssige forpligtelse til at afstå fra ethvert misbrug af dominerende stilling, er en sag om erstatning uden for kontrakt som omhandlet i Bruxelles Ia-forordningen (*Wikingerhof/Booking*)«, *Concurrences*, Institut de droit de la concurrence, Paris, 2021, nr. 1).

76. I *Tibor-Trans-dommen* valgte Domstolen et ræsonnement lig det, som den havde anlagt i dommen i sagen *flyLAL-Lithuanian Airlines*. Domstolen kunne konstatere, at der fandtes en forbindelse mellem det marked, der var påvirket af overtrædelsen, og det marked, hvor offeret herfor hævdede at være påført en meromkostning, fordi det marked, der var påvirket af priskartellet vedrørende lastbiler, i lighed med hovedsagen var markedet i den medlemsstat, på hvis område den virksomhed, der var offer for dette kartel, havde købt køretøjer gennem en forhandler med hjemsted i samme medlemsstat, som også var den medlemsstat, hvor offeret udøvede sin transportvirksomhed⁸³.

77. I *Tibor-Trans-dommen* fastlagde Domstolen således som stedet for skadens indtræden »det sted, hvor markedspriserne er blevet fordrejede, og hvor skadelidte hævder at have lidt denne skade«⁸⁴, og ikke stedet for betalingen af meromkostningen⁸⁵, som den kunne have udledt ved en direkte tilpasning af præmis 43 i dommen i sagen *flyLAL-Lithuanian Airlines*⁸⁶, uden dog at præcisere, at det drejer sig om stedet for skadens indtræden⁸⁷.

78. Det må imidlertid konstateres, at den stedligt kompetente ret i den således fastlagte medlemsstat for det første ikke klart kan identificeres, i modsætning til hvad Domstolen valgte at gøre i dommen i sagen *CDC Hydrogen Peroxide* i en lignende sag om en overtrædelse, som blev pålagt sanktioner af Kommissionen, nemlig at vælge stedet for den skadelidtes hovedsæde som tilknytningspunkt.

79. For at række ud over den faktuelle ramme, hvori anmodningen til Domstolen er fremsat, skal der for det andet tages hensyn til variationen i de omstændigheder, hvorunder der kan indtræde skader i tilfælde af priskarteller, som adskiller sig væsentligt fra sagerne om indgreb i udøvelsen af erhvervsvirksomhed. Navnlig i sektoren for salg af køretøjer og transport er det marked, der er påvirket af den konkurrencebegrænsede adfærd, som medfører meromkostninger, nemlig ikke nødvendigvis sammenfaldende med stedet for erhvervelsen af de omhandlede varer eller for den endelige købers udøvelse af sin virksomhed i modsætning til situationen for den direkte aftager.

80. Af disse grunde og henset til princippet om, at begrebet »det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået« skal fortolkes snævert⁸⁸, bør kriterierne for identificering af den ret, som sagsøgeren kan anlægge sag ved, udledes.

81. Til dette formål opfordrer jeg, i lighed med Volvo-selskaberne, den spanske regering og Kommissionen, Domstolen til at foretage en sammenligning med dommen i sagen *Verein für Konsumenteninformation* med den begrundelse, at denne dom blev afsagt i en sag, som har adskillige lighedspunkter med hovedsagen og med den, som gav anledning til *Tibor-Trans-dommen*, og at den falder i forlængelse heraf⁸⁹. Den pågældende sag omhandlede nemlig erstatning for den skade, der blev forvoldt ved erhvervelsen hos tredjemand af køretøjer til en pris, der var højere end disses reelle værdi⁹⁰ på grund af producenternes ulovlige adfærd⁹¹.

83 – Jf. *Tibor-Trans-dommen*, præmis 12, 30 og 33.

84 – *Tibor-Trans-dommen*, præmis 37.

85 – Jf. i denne henseende samme bemærkning i generaladvokat Campos Sánchez-Bordonas forslag til afgørelse *Verein für Konsumenteninformation* (C-343/19, EU:C:2020:253, punkt 52). Sammenhold med *Tibor-Trans-dommen*, præmis 31 og 33, hvoraf det følger, at stedet for skadens indtræden befinder sig i den medlemsstat, hvor det marked, der er påvirket af den omhandlede strafbare handling, er beliggende, og på hvis område skaden som følge af den betalte meromkostning er indtrådt.

86 – Jf. punkt 72 i dette forslag til afgørelse.

87 – Jf. ligeledes præmis 55 i dommen i sagen *CDC Hydrogen Peroxide* og præmis 40 i dommen i sagen *Verein für Konsumenteninformation*.

88 – Jf. dommen i sagen *flyLAL-Lithuanian Airlines*, præmis 26, og i sagen *Verein für Konsumenteninformation*, præmis 26.

89 – Jf. præmis 38 og 39 i dommen i sagen *Verein für Konsumenteninformation*, hvori henvisningerne til *Tibor-Trans-dommens* præmis 34 og 35 bidrager til at præcisere betydningen heraf.

90 – Jf. dommen i sagen *Verein für Konsumenteninformation*, præmis 30.

91 – Jf. dommen i sagen *Verein für Konsumenteninformation*, præmis 29, 34 og 37.

82. Domstolen fastslog, at den skade, som den endelige køber lider, og som hverken er indirekte eller et rent formuetab, indtræder ved købet af et sådant køretøj hos en tredjemand⁹². Dette kriterium udgør det eneste relevante tilknytningspunkt, fordi der findes en forbindelse med et materielt gode, som begrundes, at man undlader at søge andre særlige omstændigheder som i de sager, hvor finansielle investeringer havde bevirket en reduktion af de omhandlede personers finansielle aktiver⁹³.

83. Det fremgår således for det første klart, at stedet for skadens indtræden i tilfælde af materielle skader, som skyldes værditabet på et gode⁹⁴, som derfor ikke er et rent formuetab, er stedet for erhvervelsen af dette gode⁹⁵.

84. Den omstændighed, som den materielle skade følger af, består endvidere i, at modværdien af *betalingen for erhvervelsen af det omhandlede gode* med afsløringen af producentens ulovlige adfærd udgøres af et gode, som har en ringere værdi⁹⁶.

85. For det andet begrundes omstændighederne i hovedsagen, at det er nødvendigt at undersøge betydningen af udtrykket »erhvervelse«, eftersom RH havde indgået leasingkontrakter, i forbindelse med hvilke dette selskab blev ejer af lastbilerne.

86. Det forhold, at erstatningskravet er støttet på konkurrenceretten, begrundes efter min opfattelse en økonomisk tilgang⁹⁷ til begrebet »erhvervelse«, idet det kommer til udtryk i bogføringen på balancens aktivside af det gode, som er genstand for en leasingkontrakt.

87. I denne retning deler jeg generaladvokat Campos Sánchez-Bordonas synspunkt, nemlig at »[d]et korrekte udgangspunkt er [...] den handling, hvorved genstanden blev en del af den berørte persons formue og forårsagede tabet. Stedet for skadens indtræden er det sted, hvor denne transaktion blev gennemført«⁹⁸.

88. Stedet for transaktionen kunne således udvides bredt til også at være det sted, hvor aftalen om godet og prisen blev indgået⁹⁹, og ikke stedet for betalingen af prisen¹⁰⁰ eller tilrådighedsstillelsen af godet, som begge kan foregå andre steder på et senere tidspunkt end indgåelsen af denne aftale¹⁰¹.

92 – Jf. dommen i sagen Verein für Konsumenteninformation, præmis 35 og 37-39.

93 – Jf. dommen i sagen Verein für Konsumenteninformation, præmis 33.

94 – Dette udtryk i bred forstand omfatter situationer med kunstigt høje priser.

95 – Jf. dommen i sagen Verein für Konsumenteninformation, præmis 35. Følgelig skal de kriterier, der nævnes i anmodningen om præjudicial afgørelse i den sag, som gav anledning til dommen i sagen Verein für Konsumenteninformation, præmis 10 og 12, såsom stedet for købekontraktens indgåelse eller for udleveringen af køretøjet, anses for at være forkastede. Med hensyn til en analyse af disse kriterier, jf. generaladvokat Campos Sánchez-Bordonas forslag til afgørelse Verein für Konsumenteninformation (C-343/19, EU:C:2020:253, fodnote 31 om stedet for påtagelsen af forpligtelsen og punkt 78 og 79 om stedet for leveringen). Med hensyn til sidstnævnte punkt, jf. ligeledes dom af 27.10.1998, Réunion européenne m.fl. (C-51/97, EU:C:1998:509, præmis 33 og 34). I denne dom afviste Domstolen at anvende stedet for den endelige levering. For så vidt angår stedet for opfyldelsen af kontrakten, jf. generaladvokat Jääskinens forslag til afgørelse CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2014:2443, punkt 50).

96 – Jf. dommen i sagen Verein für Konsumenteninformation, præmis 34.

97 – For så vidt angår den specielle kompetence inden for kontraktforhold med hensyn til fastlæggelse af hovedleveringsstedet ud fra økonomiske kriterier; jf. i denne henseende dom af 3.5.2007, Color Drack (C-386/05, EU:C:2007:262, præmis 40 og 45). Jf. ligeledes generaladvokat Campos Sánchez-Bordonas forslag til afgørelse Verein für Konsumenteninformation (C-343/19, EU:C:2020:253, punkt 36), hvorefter »erhvervelsen af en genstand [tilfører] en tilsvarende værdi til den formue, som den indgår i, i det mindste værdien af det, der udgår af formuen (og som ved et køb er repræsenteret ved den pris, der betales for genstanden)«.

98 – Generaladvokat Campos Sánchez-Bordonas forslag til afgørelse Verein für Konsumenteninformation (C-343/19, EU:C:2020:253, punkt 74). Med hensyn til udtrykket »transaktion«, jf. artikel 101, stk. 1, litra a), TEUF.

99 – Udtrykket »det sted, hvor kontraktforpligtelsen opstod« eller udtrykket »det sted, hvor salgsprisen blev fastsat«, jf. dom af 16.6.2016, Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449, henholdsvis præmis 30 og 31), kunne også anvendes.

100 – Jf. i denne retning dom af 16.6.2016, Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449, præmis 32 og 39). Jf. ligeledes dom af 9.7.2009, Rehder (C-204/08, EU:C:2009:439, præmis 39).

101 – Sammenholdes med dom af 16.6.2016, Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449, præmis 38).

89. Kravet om forudsigelighed¹⁰² for sagsøgte er efter min opfattelse overholdt, eftersom det set fra dennes perspektiv er stedet for markedsføringen af godet, der er valgt, hvilket i den foreliggende sag vil sige den markedsføring, som udføres af forhandlere af køretøjerne eller enhver anden mellemmand med ansvar for salg af disse køretøjer, uafhængigt af enhver overdragelse af ejendomsretten i retlig forstand.

90. Kravet om god retspleje er også overholdt takket være den væsentlige interesse, der kan være i det forhold, at retten har kompetence til ligeledes at undersøge de eventuelle krav, som mellemmanden med ansvar for transaktionen måtte stille på samme grundlag, eller spørgsmålet om dennes eventuelle overvæltning af merpriserne på den senere køber, som udgør en tilbagevendende indsigt¹⁰³.

91. Det forekommer mig ligeledes, at formålene med forordning nr. 1215/2012, som præciseret af Domstolen i de seneste domme med hensyn til beviskravene i de pågældende tvister, som skal opfyldes på de bedste vilkår¹⁰⁴, er opfyldt ved fastlæggelsen af stedet for skadens indtræden i stedet for transaktionen, når der ikke foreligger andre særlige omstændigheder i tilfælde af fravær af overdragelse af ejendomsretten.

92. Til forskel fra de tvister, hvori det påståede rene formuetab begrundes, at flere konkrete elementer opvejer en manglende forbindelse med et materielt gode, er tilknytningen til stedet for transaktionen nemlig principielt tilstrækkeligt til at udpege den ret, der objektivt set er bedst egnet til at bedømme de væsentlige elementer i sagsøgtes ansvar¹⁰⁵.

93. Af de samme grunde, som blev lagt til grund i dommen i sagen Verein für Konsumenteninformation¹⁰⁶, opfylder identificeringen af den kompetente ret som retten på stedet for erhvervelsen af de lastbiler, for hvilke prisen har været kunstigt høj, følgelig beviskravene i tvisten, idet skadelidte hævder at have lidt et tab som følge af en merpris på lastbilerne på det påvirkede marked, som er stedet for skadelidtes erhvervsaktivitet. Dette er i den foreliggende sag tilfældet for RH.

94. Efter den første del af min bedømmelse vedrørende fastlæggelsen af den kompetente ret på det marked, der berøres af den konkurrencebegrænsende adfærd, foreslår jeg derfor, at Domstolen fastslår, at den ret, der har kompetence til at påkende en sag om erstatning for et tab forvoldt ved meromkostninger, der er afholdt af den, som har lidt skade som følge af et priskartel, *principielt* er retten på stedet for erhvervelsen af det omhandlede gode.

95. Som jeg allerede har skitseret¹⁰⁷, er der dog efter min opfattelse grund til at tage forbehold med hensyn til den situation, hvor stedet for den påståede skades indtræden ikke er sammenfaldende med stedet for den erhvervsvirksomhed, som udøves af offeret for den adfærd, som har fordrejet priserne¹⁰⁸, f.eks. i tilfælde af køb af lastbiler i flere medlemsstater eller hos flere forsyningssteder i samme medlemsstat eller i tilfælde af erhvervelse hos en forhandler, der er etableret uden for det påvirkede marked¹⁰⁹.

102 – Med hensyn til overholdelse af dette krav, som bør relativiseres, og hensyntagen til konstateringen af ulovlig adfærd, jf. J.-B. Racine, »Le forum actoris en droit international privé«, *Droit international privé, années 2016-2018*, éditions Pedone, samlingen »Travaux du Comité français de droit international privé«, Paris, 2019, henholdsvis punkt 79, s. 68, og punkt 57, s. 57.

103 – Jf. R. Amaro og J.-F. Laborde, *La réparation des préjudices causés par les pratiques anticoncurrentielles, recueil de décisions commentées*, 2. udg., Institut de droit de la concurrence, Paris, 2020, punkt 245, s. 147. Vedrørende betydningen af dette spørgsmål, hvorom Kommissionens arbejde vidner, jf. fodnote 67 til dette forslag til afgørelse.

104 – Jf. punkt 66 i dette forslag til afgørelse. Jf. ligeledes dom af 16.6.2016, Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449, præmis 27 og den deri nævnte retspraksis).

105 – Jf. dommen i sagen Verein für Konsumenteninformation, præmis 33 og den deri nævnte retspraksis.

106 – Jf. denne doms præmis 38.

107 – Jf. punkt 79 i dette forslag til afgørelse.

108 – I lighed med den spanske regering i dens svar på Domstolens skriftlige spørgsmål.

109 – Med hensyn til de særlige træk ved erstatningssøgsmål i forbindelse med overtrædelser af EU's konkurrenceregler, som vedrører forskellige medlemsstater; jf. mere generelt H. Gaudemet-Tallon og M.-E. Ancel, punkt 235, s. 357. For så vidt angår en flerhed af købssteder, der kan være forbundet med selskabsøvertagelse; jf. som illustration de faktiske omstændigheder, der er nævnt i Tibor-Trans-dommen, præmis 14.

96. Mens betingelserne for at bedømme det eller de påvirkede markeder i stedet for hver transaktion på det eller disse markeder er identiske, forholder det sig anderledes med vurderingen af det tab, som sagsøgeren har lidt i egenskab af direkte skadelidte¹¹⁰. Bedømmelsen kunne teoretisk set være vanskeligere, hvis den kompetente ret ikke var retten på det sted, hvor erhvervsaktiviteten udøves af den skadelidte. Som Domstolen allerede har påpeget, udgør denne bedømmelse i tilfælde af et ulovligt kartel, som er bindende fastslået, imidlertid essensen af beføjelserne hos den ret, ved hvilken der er anlagt et søgsmål om erstatning for den skade, der er en følge af et sådant kartel¹¹¹.

97. På denne baggrund er jeg af den opfattelse, at spørgsmålet om, hvorvidt det stadig kan være hensigtsmæssigt at benytte den skadelidte virksomheds hovedsæde som tilknytningspunkt, sådan som Domstolen gjorde under særlige omstændigheder¹¹², bør undersøges nærmere.

d) Stedfæstelsen af skaden på stedet for skadelidtes hovedsæde

98. Med hensyn til formålet om nærhed, der er fastsat i forordning nr. 1215/2012¹¹³, begrundes visse omstændigheder efter min opfattelse, at det stadig kan være relevant at lade hovedsædet for offeret for den konkurrencebegrænsende adfærd udgøre tilknytningspunktet med henblik på at garantere effektiviteten af behandlingen af disse erstatningssøgsmål, som er komplekse ved både deres art¹¹⁴ og genstand i tilfælde af geografisk meget spredte krænkelse¹¹⁵.

99. Jeg kan nemlig ikke se, hvordan dette formål om nærhed, som nu fremstår meget konkret i Domstolens praksis¹¹⁶, praktisk kan opfyldes med valget af et tilknytningspunkt, som ville tvinge en virksomhed, som har købt flere lastbiler i forskellige medlemsstater, til at anlægge sag ved retten i hver enkelt af de retskredse, hvor købene fandt sted, og hvor den skadelidte virksomhed end ikke udøver erhvervsvirksomhed¹¹⁷. Endvidere giver reglerne om konneksitet, der er fastsat i artikel 30 i forordning nr. 1215/2012, ingen tilfredsstillende løsninger på grund af den betingelse, der er fastsat i stk. 2, eftersom det antages, at retten kun kan påkende skader, der er indtrådt i dens retskreds¹¹⁸.

110 – For så vidt angår det tab, som ikke kan danne grundlag for den retslige kompetence, idet det er en indirekte følge af det tab, der oprindeligt er påført andre personer, der direkte har lidt skade ved en skadetilføjelse, der er indtruffet et andet sted end det, hvor den indirekte skadelidte derefter har haft et tab; jf. navnlig Tibor-Trans-dommen, præmis 29 og den deri nævnte retspraksis, og dommen i sagen Verein für Konsumenteninformation, præmis 27 og den deri nævnte retspraksis.

111 – Jf. dommen i sagen CDC Hydrogen Peroxide, præmis 53 og 54.

112 – Jf. punkt 100 og 101 i dette forslag til afgørelse.

113 – Efter min opfattelse volder overholdelsen af kravet om forudsigelighed ikke vanskeligheder, idet de sagsøgte kartelmedlemmer kender de markeder, der er berørt af dette kartel, ligesom de, henset til de omhandlede produkter, kender de steder, hvor de direkte og indirekte aftagere udøver deres virksomhed. Endvidere er jeg enig med J.-B. Racine, punkt 79, s. 68, i dennes synspunkt om, at dette krav ikke må føre til, at gerningsmanden til de ulovlige handlinger får en fordel. Endelig foretrak Domstolen i dommen i sagen Verein für Konsumenteninformation formålet om nærhed (jf. til sammenligning punkt 78 og 79 i generaladvokatens forslag til afgørelse i denne sag, C-343/19, EU:C:2020:253).

114 – Jf. punkt 108 og fodnote 118 i dette forslag til afgørelse. Jf. ligeledes dom af 21.1.2021, Whiteland Import Export (C-308/19, EU:C:2021:47, præmis 51 og analogt præmis 52, 53 og 65).

115 – Jf. i denne henseende generaladvokat Jääskinens oplæg til drøftelse forelagt Domstolen ved forslag til afgørelse CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2014:2443, punkt 47 og 50).

116 – Jf. punkt 66 og 67 i dette forslag til afgørelse. Efter min opfattelse er nærhedsniveauet nødvendigvis variabelt. Jf. i denne henseende E. Farnoux, punkt 163 og 164.

117 – For så vidt angår det forhold, at de skader, som offeret har lidt, og som skal vurderes, er knyttet til offerets erhvervsvirksomhed og det marked, hvor vedkommende udøver denne, jf. R. Amaro og J.-F. Laborde, punkt 289, s. 167, og illustrationen punkt 460, s. 248 og 249. Jf. ligeledes spørgsmålene om bestemmelse af købsmængden, punkt 442, s. 239, og om overvæltning af merpriserne, punkt 457, s. 246.

118 – Jf. H. Gaudemet-Tallon og M.-E. Ancel, punkt 236 og 237, s. 358-360. Jf. i denne henseende dom af 7.3.1995, Shevill m.fl. (C-68/93, EU:C:1995:61, præmis 33). Jf. dog dommen i sagen CDC Hydrogen Peroxide, præmis 54. Domstolen fastslog, at retten på stedet for hovedsædet er kompetent »vedrørende den samlede erstatning forvoldt [...] som følge af [meromkostningerne]« i en sag mod enten en hvilken som helst bagmand bag kartellet eller en flerhed heraf. Med hensyn til Domstolens forenkling, som R. Amaro bifaldt, jf. »Actions privées en matière de pratiques anticoncurrentielles – Aspects internationaux: juridiction compétente, loi applicable (droit international privé européen)«, *JurisClasser Concurrence – Consommation*, LexisNexis, Paris, 2015, hæfte 318 af 14.9.2015, punkt 26. Med hensyn til de skadelige virkninger mangearthet, jf. ligeledes R. Amaro og J.-F. Laborde, nævnt ovenfor, punkt 90, s. 59 og 60.

100. På denne baggrund fortjener Domstolens afgørelse i dommen i sagen CDC Hydrogen Peroxide fornyet opmærksomhed. Genstanden for den sag, der gav anledning til denne dom, var en række påstande om erstatning for hele den skade, der af et priskartel på markedet for hydrogenperoxid i flere medlemsstater på forskellige tidspunkter og steder¹¹⁹, som var konstateret af Kommissionen¹²⁰, var forvoldt på et antal *industrivirksomheder, der forarbejdede papirmasse og papir*, og som i perioden 1994-2006 havde købt betydelige mængder *hydrogenperoxid i forskellige medlemsstater* i Unionen eller EØS. For nogle virksomheders vedkommende skete der i øvrigt leverancer af hydrogenperoxid til fabrikker i flere medlemsstater¹²¹.

101. Under disse omstændigheder, som er kendetegnet ved flerheden af købssteder på forskellige markeder, der er berørt af det omhandlede kartel, fastslog Domstolen, at retten på stedet for den sagsøgende virksomheds hovedsæde er kompetent til at træffe afgørelse vedrørende den samlede erstatning forvoldt den pågældende virksomhed som følge af de meromkostninger, den har betalt for at erhverve de produkter, der har været genstand for det pågældende kartel, i en sag anlagt mod enten en hvilken som helst bagmand bag kartellet eller en flerhed heraf¹²². I denne doms præmis 52 fandt Domstolen, at det sted, hvor skaden konkret opstod, dvs. en skade bestående i disse meromkostninger, »i princippet« var stedet for denne virksomheds hovedsæde.

102. Fortolkningen i dommen i sagen CDC Hydrogen Peroxide forekommer mig følgelig for det første at kunne forenes med fortolkningen i de senere domme i tilfælde af sammenfald mellem stedet for det marked, som er berørt af konkurrencefordrejningen, og det sted, hvor skaden er indtrådt i form af en meromkostning eller en nedgang i salget, nemlig både dommen i sagen flyLAL-Lithuanian Airlines og Tibor-Trans-dommen, eftersom køretøjerne i den sag, der gav anledning til denne dom, var blevet erhvervet i en enkelt medlemsstat, nemlig den, på hvis område den skadelidte udøvede sin erhvervsaktivitet¹²³. Hvis kravet om nærhed begrunder valget af forum actoris, kan jeg med andre ord ikke se, at det skulle være problematisk¹²⁴.

103. For så vidt angår stedet for hovedsædet eller hovedvirksomheden som defineret i artikel 63, stk. 1, i forordning nr. 1215/2012 skal dette sted for det andet udgøre et tæt tilknytningsled til stedet for skadens indtræden¹²⁵. Nærmere bestemt bør den aktivitet, der udøves på dette sted med forbindelse til tvisten, ligge til grund for den transaktion, hvorpå kravet om erstatning for skaden støttes. Jeg er ligeledes af den opfattelse, at det sted, hvor virksomhedens erhvervsaktivitet påvirkes, eller det sted, hvorfra aktiviteten tilrettelægges, er afgørende.

104. Den udstrækning af stederne for skadens indtræden, som kendetegner den konkurrencebegrænsende adfærd på det indre marked¹²⁶, og udviklingen i de transaktioner, der foregår via internettet¹²⁷, taler for det tredje for, at man vælger at stedfæste skadens indtræden på stedet for hovedsædet. I denne forbindelse finder jeg det acceptabelt at tilstræbe en vis sammenhæng med Domstolens praksis, hvorefter der tages hensyn til omfanget af de krænkelse, der sker af

119 – Jf. dommen i sagen CDC Hydrogen Peroxide, præmis 56.

120 – Kommissionens beslutning 2006/903/EF af 3.5.2006 vedrørende en procedure i henhold til artikel 81 [EF] og EØS-aftalens artikel 53 angående Akzo Nobel NV, Akzo Nobel Chemicals Holding AB, EKA Chemicals AB, Degussa AG, Edison SpA, FMC Corporation, FMC Foret SA, Kemira OYJ, L'Air Liquide SA, Chemoxal SA, Snia SpA, Caffaro Srl, Solvay SA/NV, Solvay Solexis SpA, Total SA, Elf Aquitaine SA og Arkema SA (sag COMP/E/C.38 620 – Hydrogenperoxid og perborat) (EUT 2006, L 353, s. 54). Kommissionen fastslog, at de sagsøgte i hovedsagen og yderligere virksomheder havde deltaget i en samlet og vedvarende overtrædelse af kartelforbuddet i artikel 81 EF [nu artikel 101 TEUF] og EØS-aftalens artikel 53 vedrørende hydrogenperoxid og perborat.

121 – Jf. dommen i sagen CDC Hydrogen Peroxide, præmis 11.

122 – Jf. dommen i sagen CDC Hydrogen Peroxide, præmis 53 og 54.

123 – Jf. punkt 76 i dette forslag til afgørelse.

124 – Jf. i denne retning J.-B. Racine, punkt 62-64, s. 59 og 60. Jf. ligeledes V. Heuzé, P. Mayer og B. Remy, punkt 297, s. 204 og 205.

125 – Sammenholdes med dom af 9.7.2009, Rehder (C-204/08, EU:C:2009:439, præmis 39).

126 – Vedrørende globaliseringens virkninger, jf. Den Europæiske Revisionsrets særberetning nr. 24/2020 med titlen »Kommissionens fusionskontrol og antitrustprocedurer i EU: Der er behov for at opskalere markedstilsynet« på følgende internetadresse: https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR20_24/SR_Competition_policy_DA.pdf og tilhørende pressemeddelelse: https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/INSR20_24/INSR_Competition_policy_DA.pdf

127 – Denne situation nævnes i Kommissionens svar på Domstolens skriftlige spørgsmål.

rettigheder i forbindelse med internettet¹²⁸. Domstolen har præciseret, at denne mulighed for en person, som anser sig for krænket, for at anlægge søgsmål for retten i den medlemsstat, hvor centrum for denne persons interesser er, med henblik på den samlede påståede skade, begrundes i interessen for en forsvarlig retspleje og ikke for specifikt at beskytte den, der anlægger sag¹²⁹.

105. Med hensyn til praksis på konkurrenceområdet forekommer det mig for det fjerde ikke at være afgørende, at der er risiko for udbredelse af urimelige metoder, som anses for at være lettere at iværksætte på stedet for skadelidtes hovedsæde (eller bopæl), hvilket delvist begrundes valget af stedet for sagsøgtets hjemsted¹³⁰. Der skal nemlig tages hensyn til det forhold, at erstatningssøgsmålet i langt de fleste tilfælde støttes på den forudgående konstatering af en overtrædelse af konkurrenceretten¹³¹.

106. Bemærkningerne i den juridiske litteratur til fordel for muligheden for at anlægge sag ved retten på stedet for sagsøgerens hovedsæde bør efter min opfattelse tages i betragtning, eftersom de støtter sig på konstateringen af en flerhed af påvirkede markeder¹³² eller på risikoen for sagsanlæg ved retten i en medlemsstat, som er berørt af et internationalt kartel, men hvori ingen af tvistens parter har hjemsted¹³³, eller på relativeringen af målet om at finde et identisk tilknytningspunkt for lovvalgsreglerne og kompetencen, nemlig det påvirkede marked¹³⁴.

107. Mere generelt finder jeg ligeledes det, der foreslås, meget interessant, nemlig at lade dette at fremme den tilfredsstillende erstatning for de ulovlige handlinger eller krænkelserne af grundlæggende principper være en rettesnor for fastlæggelsen af retternes kompetence¹³⁵. Herved udmøntes nemlig den tanke, at styrkelsen af den effektive udøvelse af rettighederne inden for disse særlige områder bidrager til gennemførelsen af de generelle forebyggelsespolitikker.

108. Det følger af samtlige disse betragtninger, at der i mine øjne, på grund af formålet om nærhed, der skal opfyldes, og mere præcist formålet om at lette adgangen til bevismidlerne, kan findes to samtidige kriterier for stedfæstelse af skaden med henblik på at fastlægge domstolskompetencen i forbindelse med erstatningssøgsmål vedrørende konkurrencebegrænsende adfærd. På grund af vanskelighederne med at indsamle regnskabsdata og finansielle oplysninger om virksomhederne og det

128 – Jf. dom af 25.10.2011, eDate Advertising m.fl. (C-509/09 og C-161/10, EU:C:2011:685, præmis 47-50), og af 17.10.2017, Bolagsupplysningen og Ilsjan (C-194/16, EU:C:2017:766, præmis 32). Domstolen fastslog, at i tilfælde af påståede krænkelser af personlige rettigheder gennem indholdet af et internetsted skal den person, der føler sig krænket, have mulighed for at anlægge erstatningssag ved retterne i den medlemsstat, hvor centrum for dennes interesser befinder sig, og som ophavsmanden til det omhandlede indhold kan gøre sig bekendt med på tidspunktet for offentliggørelsen heraf. For så vidt angår analysen af tabet af væsentlighed for mindst en af tvistens parter, jf. E. Farnoux, punkt 291.

129 – Dom af 17.10.2017, Bolagsupplysningen og Ilsjan (C-194/16, EU:C:2017:766, præmis 38).

130 – Jf. J.-B. Racine, punkt 72, s. 64 og 65. Se bemærkninger fremsat af R. Amaro og J.-F. Laborde, om bevisbyrden i punkt 249, s. 148.

131 – Jf. J.-F. Laborde, »Cartel damages actions in Europe: How courts have assessed cartel overcharges (2019 ed.)«, *Concurrences*, Institut de droit de la concurrence, Paris, 2019, nr. 4, navnlig s. 4. I 2019 fulgte 57% af i alt 239 sager fra 13 medlemsstater i kølvandet på en national myndigheds overtrædelsesaftagelse, 40% blev anlagt efter en afgørelse truffet af Kommissionen, og kun 2% var isolerede søgsmål (størstedelen af de isolerede sager svarer til civile søgsmål anlagt ved de franske strafferetlige domstole). Domstolene traf afgørelse i erstatningssager vedrørende karteller som opfølgning på mindst 63 overtrædelsesaftagelser (til tider gælder en overtrædelsesaftagelse flere karteller. Derfor er det antal kartellsager, der udløser mindst ét søgsmål, lidt højere).

132 – Jf. L. Idot, »Le contentieux international des actions en réparation pour violation du droit de la concurrence: l'arrêt CDC revisité«, *Revue critique de droit international privé*, Dalloz, Paris, 2019, nr. 3, s. 786-815, navnlig punkt 22.

133 – Jf. L. Idot, »Contentieux en réparation pour violation du droit de la concurrence: de nouvelles précisions sur le lieu de matérialisation du dommage«, *Revue critique de droit international privé*, Dalloz, Paris, 2020, nr. 1, s. 129-138, navnlig punkt 8.

134 – Jf. R. Amaro, »Le contentieux de la réparation des pratiques anticoncurrentielles (juin 2019 – novembre 2019)«, *Concurrences*, Institut de droit de la concurrence, Paris, 2020, nr. 1, punkt 35, »deuxième série de questions«.

135 – Jf. J.-B. Racine, punkt 57, s. 57, og punkt 70, s. 64.

pågældende marked¹³⁶ kan en sådan løsning gøre det muligt at sikre en sammenhæng med formålene med direktiv 2014/104, som omfatter utallige bestemmelser om bevis, og at bidrage til en mere effektiv løsning af tvister, hvis kompleksitet fremgår af de dokumenter, som Kommissionen har udarbejdet som en praktisk hjælp til de nationale domstole¹³⁷.

109. På denne baggrund forekommer en sådan fortolkning af kompetencereglerne mig at bidrage til garantien for en effektiv domstolsbeskyttelse af EU-konkurrenceretten¹³⁸.

110. Efter min samlede bedømmelse af fastlæggelsen af stedet for den påståede skades indtræden og udpegelsen af den kompetente ret på den medlemsstats område, hvor den er beliggende, foreslår jeg, at Domstolen fastslår, at artikel 7, nr. 2), i forordning nr. 1215/2012 skal fortolkes således, at i forbindelse med en sag om erstatning for skade forvoldt ved overtrædelse i henhold til artikel 101 TEUF, som bl.a. består i hemmelige aftaler om prissætning og prisstigninger for goder, befinder stedet for skadens indtræden sig i den medlemsstat, på hvis område det marked, som berøres af denne overtrædelse, er beliggende, og hvor merpriserne har været anvendt. Den ret, som har stedlig kompetence, er principielt den, hvis retskreds omfatter det sted, hvor disse goder erhverves af den virksomhed, som udøver sin erhvervsaktivitet i samme medlemsstat, idet denne erhvervsaktivitet skal fastlægges efter økonomiske kriterier. Hvis der ikke er sammenfald mellem stedet for skadens indtræden og stedet for den skadelidtes erhvervsaktivitet, kan sagen anlægges ved retten i den retskreds, hvor den skadelidte har hjemsted.

111. Jeg vil nu forklare de grunde, der fører mig frem til mit forslag om, at Domstolen præciserer, at den konkrete identificering af den ret, som udpeges ved anvendelse af artikel 7, nr. 2), i forordning nr. 1215/2012, reguleres af de interne regler for organisationen af domstolene, som medlemsstaterne kan fastlægge med henblik på en eventuel specialisering af disse.

4. Kompetencekoncentration

112. Den franske regering og Kommissionen har i deres skriftlige indlæg til Domstolen i det væsentlige påpeget, at selv om artikel 7, nr. 2), i forordning nr. 1215/2012 fastlægger den internationale og stedlige kompetence for de retter, der har kompetence til at påkende grænseoverskridende tvister om erstatning uden for kontrakt, påhviler det imidlertid alene medlemsstaterne inden for rammerne af deres domstolsorganisation at definere retskredsen for de kompetente retter og navnlig de retter, der er specialiseret i søgsmål angående erstatning for overtrædelser af bestemmelserne i konkurrenceretten. I sit svar på Domstolens skriftlige spørgsmål herom har den spanske regering støttet denne udlægning.

113. Jeg deler ligeledes denne opfattelse på grund af det system, der er indført ved forordning nr. 1215/2012 og de særlige træk ved erstatningssøgsmål i forbindelse med konkurrencebegrænsede adfærd¹³⁹.

136 – Jf. R. Amaro og J.-F. Laborde, punkt 144 og 145, s. 85 og 86. Jf. ligeledes dom af 21.1.2021, Whiteland Import Export (C-308/19, EU:C:2021:47, præmis 51).

137 – Jf. praktisk vejledning i tabsopgørelse i erstatningssøgsmål efter overtrædelser af artikel 101 [TEUF] eller artikel 102 [TEUF] (SWD(2013) 205), som ledsagede meddelelsen fra Kommissionen om tabsopgørelse i erstatningssøgsmål efter overtrædelser af artikel 101 [TEUF] eller 102 [TEUF] (EUT 2013, C 167, s. 19), som koncentrerer sig om merprisen, mens overvæltningen af merpriserne behandles i Kommissionens meddelelse »Retningslinjer til nationale retter om, hvordan der foretages skøn af den andel af overprisen, som er blevet overvæltet til den indirekte aftager« (EUT 2019, C 267, s. 4).

138 – Jeg henviser i denne henseende til de indledende bemærkninger i generaladvokat Jääskinen's forslag til afgørelse CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2014:2443, punkt 26 og 27 samt 32). Jf. ligeledes i samme retning dom af 21.1.2021, Whiteland Import Export (C-308/19, EU:C:2021:47, præmis 53).

139 – Jf. punkt 108 i dette forslag til afgørelse.

a) *Systemfortolkning*

114. I visse henseender kan man efter min mening vælge et ræsonnement, der er analogt med Domstolens i Sanders og Huber-dommen¹⁴⁰ og i mindre grad i dom af 9. januar 2015, RG¹⁴¹.

115. I Sanders og Huber-dommen fik Domstolen forelagt spørgsmål om en koncentration af de retslige kompetencer på området for grænseoverskridende underholdspligt til fordel for den ret i første instans, der er kompetent for appelinstansens sæde¹⁴².

116. Domstolen fortolkede således artikel 3, litra b), i forordning (EF) nr. 4/2009 af 18. december 2008 om kompetence, lovvalg, anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser og samarbejde vedrørende underholdspligt¹⁴³, hvorefter den ret, der har kompetence til at påkende grænseoverskridende tvister om underholdspligt, er retten på »det sted, hvor den bidragsberettigede har sin sædvanlige bopæl«.

117. Der er tale om en af de bestemmelser om kompetenceregler, som erstattede bestemmelserne i forordning nr. 44/2001, der falder i forlængelse af Bruxelleskonventionen¹⁴⁴. Domstolen fastslog, at »[d]enne bestemmelse, der fastlægger såvel den internationale kompetence som den stedlige kompetence, tilsigter at ensarte reglerne for retternes kompetence (jf. i denne retning dom Color Drack, C-386/05, EU:C:2007:262, præmis 30)«¹⁴⁵.

118. I Sanders og Huber-dommen fastslog Domstolen, at selv om reglerne for retternes kompetence er blevet harmoniseret ved en fastlæggelse af fælles tilknytningskriterier, henhører den *konkrete* fastlæggelse af den kompetente ret fortsat under medlemsstaternes kompetence, forudsat at denne nationale lovgivning ikke undergraver formålene med forordning nr. 4/2009 eller fratager den sin effektive virkning¹⁴⁶.

119. Domstolen præciserede, at opfyldelsen af formålet om nærhed og hensynet til retsplejen ikke indebærer, at medlemsstaterne skal oprette kompetente domstole alle steder¹⁴⁷, og at det er vigtigt, at den kompetente ret er den ret, som sikrer, at der består en særligt nær tilknytning til det sted, hvor den bidragsberettigede har sin sædvanlige bopæl, jf. artikel 3, litra b), i forordning nr. 4/2009¹⁴⁸.

120. I denne henseende så Domstolen velvilligt på koncentrationen af kompetencerne, idet en sådan organisering på området for underholdspligt kan bidrage til at opbygge en særlig ekspertise, som opfylder en del af formålene med forordning nr. 4/2009 og hensynet til retsplejen¹⁴⁹.

140 – Jf. ligeledes i denne retning generaladvokat Campos Sánchez-Bordonas forslag til afgørelse Verening van Effectenbezitters (C-709/19, EU:C:2020:1056, punkt 94).

141 – C-498/14 PPU (EU:C:2015:3).

142 – Jf. Sanders og Huber-dommen, præmis 22 og 38. Den ret, der i det konkrete tilfælde i medfør af den pågældende nationale bestemmelse havde kompetence, var den Amtsgericht (byret, Tyskland), der var kompetent for den stedligt kompetente Oberlandesgerichts (regional appeldomstol, Tyskland) sæde, for hvilken den bidragsberettigede eventuelt skulle iværksætte anke.

143 – EUT 2009, L 7, s. 1.

144 – Jf. Sanders og Huber-dommen, præmis 23. Ordlyden af artikel 3, litra b), i forordning nr. 4/2009 har en affattelse, der kan sammenlignes med ordlyden af de »specielle kompetenceregler« vedrørende sager om underholdspligt, der fremgik af artikel 5, nr. 2), i Bruxelleskonventionen og artikel 5, nr. 2), i forordning nr. 44/2001.

145 – Jf. Sanders og Huber-dommen, præmis 30.

146 – Jf. Sanders og Huber-dommen, præmis 32 og den deri nævnte retspraksis. Jf. ligeledes denne doms præmis 22 vedrørende den pågældende nationale lovgivning. Denne lovgivning fordelte den stedlige kompetence vedrørende tvister om underholdspligt, alt efter om tvisten havde tilknytning til udlandet eller ej. I grænseoverskridende situationer skete der overdragelse af stedlig kompetence til en anden førsteinstansret end den, som den berørte i princippet tilhørte som følge af vedkommendes bopælssted.

147 – Jf. Sanders og Huber-dommen, præmis 35.

148 – Jf. Sanders og Huber-dommen, præmis 36.

149 – Jf. Sanders og Huber-dommen, præmis 44 og 45.

121. Af de samme grunde er det efter min opfattelse tilstrækkeligt for så vidt angår artikel 7, nr. 2), i forordning nr. 1215/2012 at antage, at den ret, ved hvilken der anlægges et søgsmål, mener sig kompetent hertil, i kraft af at det relevante tilknytningsmoment befinder sig i dens jurisdiktion¹⁵⁰, dvs. i den del af det nationale område, inden for hvilket retten udøver sine beføjelser¹⁵¹. Det drejer sig ligeledes om at undlade at gøre det geografiske kriterium til et tilknytningspunkt, i snæver forstand, som begunstiger nærhed på bekostning af hensynet til retsplejen¹⁵².

122. I Sanders og Huber-dommen fastslog Domstolen imidlertid, at det i tilfælde af en kompetencekoncentration er nødvendigt at foretage en konkret undersøgelse af situationen i den omhandlede medlemsstat for at sikre, at den nationale lovgivning ikke fratager den forordning, som finder anvendelse på tvisten, sin effektive virkning¹⁵³.

123. Dette forbehold kom atter til udtryk i dom af 9. januar 2015, RG¹⁵⁴, angående det forhold, at en specialiseret ret tillagdes kompetence til at tage stilling til spørgsmål vedrørende tilbagegivelse af eller forældremyndighed over et barn, selv i et tilfælde, hvor en sag om realiteten vedrørende forældreansvaret i forbindelse med barnet allerede var blevet indbragt for en anden ret¹⁵⁵, ved undersøgelsen af bestemmelser om fastlæggelse af, hvilken national ret der har kompetence, hvilket tilkommer medlemsstaterne. Det er værd at gøre opmærksom på, at Domstolen i dette tilfælde lagde størst vægt på formålet om procedurerne hurtighed, jf. forordning nr. 2201/2003¹⁵⁶.

124. Med hensyn til overtrædelser af konkurrencereglerne er den retlige ramme, inden for hvilken kompetencekoncentrationen indføres i en medlemsstat¹⁵⁷, imidlertid meget anderledes. Man bør efter min opfattelse bemærke den manglende afgrænsning på området for erstatning uden for kontrakt såsom den, der følger af det specifikke formål med bl.a. forordning nr. 4/2009¹⁵⁸, og med hensyn til den sag, der gav anledning til Sanders og Huber-dommen, de særlige træk ved den pågældende nationale lovgivning under hensyn til denne forordnings formål¹⁵⁹.

150 – Sammenholdes med dom af 16.5.2013, Melzer (C-228/11, EU:C:2013:305, præmis 28). Jf. vedrørende kontraktforhold dom af 3.5.2007, Color Drack (C-386/05, EU:C:2007:262, præmis 37 og 44).

151 – En rets retskreds omfatter flere administrative lokaliteter eller enheder inden for det nationale område. Jf. i denne retning generaladvokat Jääskinens forslag til afgørelse Sanders og Huber (C-400/13 og C-408/13, EU:C:2014:2171, punkt 55 og 56).

152 – I Sanders og Huber-dommens præmis 29 påpegede Domstolen, at »hensynet til retsplejen ikke udelukkende skal forstås i betydningen optimering af domstolsorganisationen, men også ud fra parternes interesse, hvad end der er tale om sagsøgeren eller sagsøgte, i bl.a. at have mulighed for let adgang til retsvæsenet og forudsigelighed med hensyn til kompetencereglerne [...]«.

153 – Jf. denne doms præmis 32 og 46. Som illustration af en analyse af overholdelsen af effektivitetsprincippet i tilfælde af, at tvisterne vedrørende landbrugsstøtte samles ved en deri specialiseret ret; jf. dom af 27.6.2013, Agrokonsulting-04 (C-93/12, EU:C:2013:432, præmis 50-58).

154 – C-498/14 PPU (EU:C:2015:3, præmis 41 og 51).

155 – Domstolens fortolkede artikel 11, stk. 7 og 8, i Rådets forordning (EF) nr. 2201/2003 af 27.11.2003 om kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser i ægteskabssager og i sager vedrørende forældreansvar og om ophævelse af forordning (EF) nr. 1347/2000 (EUT 2003, L 338, s. 1).

156 – Jf. dom af 9.1.2015, RG (C-498/14 PPU, EU:C:2015:3, præmis 52).

157 – I denne henseende har Kommissionen i sine skriftlige indlæg præciseret, at det ifølge de oplysninger, den er i besiddelse af, forholder sig sådan, at »erstatningssøgsmål i Belgien, Tyskland, Grækenland, Spanien, Frankrig, Italien, Portugal, Sverige og Slovakiet behandles af specialiserede afdelinger under de almindelige civile domstole, mens de i Danmark, Litauen, Letland, Rumænien og Det Forenede Kongerige behandles af specialiserede domstole«. For så vidt angår Frankrig, Italien og Irland, jf. J. Riffault-Silks præciseringer, »Les actions privées en droit de la concurrence: obstacles de procédure et de fond«, *Revue Lamy de la concurrence*, nr. 6, januar/marts 2006, s. 84-90, navnlig s. 87. Det præciseres heri også, at medlemsstaterne på andre sagsområder har kunnet vælge at koncentrere retternes materielle kompetencer, f.eks. inden for industrielle ejendomsrettigheder. Vedrørende søretten, jf. generaladvokat Jääskinens forslag til afgørelse Sanders og Huber (C-400/13 og C-408/13, EU:C:2014:2171, fodnote 72).

158 – Denne forordning skyldes ønsket om at udforme et specifikt instrument, der adskiller sig fra forordning nr. 44/2001, med henblik på at styrke beskyttelsen af de bidragsberettigede, som anses for at være den svage part, især med hensyn til anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelserne på området. Jf. Sanders og Huber-dommen (præmis 41) og generaladvokat Jääskinens forslag til afgørelse Sanders og Huber (C-400/13 og C-408/13, EU:C:2014:2171, punkt 38 og 40).

159 – Jf. fodnote 146 i dette forslag til afgørelse og Sanders og Huber-dommen, præmis 46.

125. I denne retning er jeg enig med andre generaladvokater, der tidligere har udtrykt deres holdning til medlemsstaternes autonomi med hensyn til at koncentrere de stedlige kompetencer, eventuelt som resultat af fordelingen af de materielle kompetencer, idet denne autonomi begrænses af kravet om ikke at fratage forordning nr. 1215/2012 sin effektive virkning og af ækvivalensprincippet¹⁶⁰.

126. Når genstanden for de pågældende søgsmål fylder meget i Domstolens bedømmelse¹⁶¹, bør man endvidere fremhæve de elementer, som nærmere bestemt kendetegner tvisten om erstatning for konkurrencebegrænsende adfærd.

b) De særlige træk ved erstatningssøgsmål i forbindelse med konkurrencebegrænsede adfærd

127. For det første gør jeg opmærksom på, at når der ikke findes regler for de proceduremæssige betingelser for anlæggelsen af søgsmål inden for konkurrenceretten, er der grund til at antage, at medlemsstaterne inden for rammerne af deres domstolsorganisation fastlægger, hvilken ret der har kompetence *ratione materiae*, og udstrækningen af dens retskreds, med forbehold af iagttagelsen af ækvivalensprincippet¹⁶² og effektivitetsprincippet¹⁶³.

128. For det andet finder jeg i lighed med Kommissionen, at der skal tages hensyn til ikrafttrædelsen og gennemførelsen i national ret af direktiv 2014/104¹⁶⁴ og til den tekniske kompleksitet ved de regler, som finder anvendelse på erstatningssøgsmål vedrørende overtrædelser af de konkurrenceretlige bestemmelser¹⁶⁵.

129. Af disse grunde er det efter min opfattelse absolut nødvendigt, at Domstolen for at kunne svare den forelæggende ret lader sig inspirere af affattelsen af dom af 16. maj 2013, Melzer¹⁶⁶, eller dommen i sagen CDC Hydrogen Peroxide vedrørende kompetence i sager om erstatning uden for kontrakt, hvori optræder udtrykket »den ret, i hvis retskreds [...]«.

130. På baggrund af samtlige disse betragtninger om kompetencekoncentration foreslår jeg, at Domstolen fortolker artikel 7, nr. 2), i forordning nr. 1215/2012 således, at selv om denne bestemmelse fastlægger den stedlige kompetence såvel på internationalt som på nationalt plan for de retter, der har kompetence til at påkende grænseoverskridende sager om erstatning uden for kontrakt, har medlemsstaterne mulighed for inden for rammerne af deres domstolsorganisation at vælge at koncentrere behandlingen af disse tvister for bestemte retter, med forbehold af iagttagelsen af ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet. På det konkurrenceretlige område skal medlemsstaterne navnlig sørge for, at de regler, som de fastlægger eller anvender, ikke skader den effektive anvendelse af artikel 101 TEUF og 102 TEUF.

160 – Jf. generaladvokat Jääskinen's forslag til afgørelse CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2014:2443, fodnote 74) og med hensyn til overvejelser om forskellige gældende instrumenter generaladvokat Saugmandsgaard Øes forslag til afgørelse Guaitoli m.fl. (C-213/18, EU:C:2019:524, punkt 74 samt fodnote 67 og 68).

161 – Jf. punkt 122 og 123 i dette forslag til afgørelse.

162 – Ifølge dette princip må de processuelle regler for sagsanlæg til sikring af beskyttelsen af de rettigheder, som EU-retten medfører for borgerne, ikke være mindre gunstige end dem, der gælder for tilsvarende søgsmål af intern art; jf. navnlig dom af 27.6.2013, Agrokonstulding-04 (C-93/12, EU:C:2013:432, præmis 36). I tilfælde af konkurrencebegrænsende adfærd kunne der være tale om sager anlagt på grundlag af nationale myndigheders afgørelser. Jf. C. Blumann og L. Dubouis, *Droit matériel de l'Union européenne*, 8. udg., Librairie générale de droit et de jurisprudence, Paris, 2019, punkt 938, s. 665.

163 – Vedrørende disse generelle principper til sikring af beskyttelsen af de rettigheder, som konkurrencerettens direkte virkning medfører for borgerne, jf. dom af 13.7.2006, Manfredi m.fl. (C-295/04 – C-298/04, EU:C:2006:461, præmis 62 og 71 og den deri nævnte retspraksis). Jf. ligeledes dom af 21.1.2021, Whiteland Import Export (C-308/19, EU:C:2021:47, præmis 46).

164 – Jf. punkt 68 i dette forslag til afgørelse.

165 – Jf. fodnote 137 til dette forslag til afgørelse.

166 – C-228/11 (EU:C:2013:305).

V. Forslag til afgørelse

131. På baggrund af samtlige ovenstående betragtninger foreslår jeg, at Domstolen besvarer det præjudicielle spørgsmål, der er forelagt af Juzgado de lo Mercantil n° 2 de Madrid (handelsret nr. 2 i Madrid, Spanien), således:

»Artikel 7, nr. 2), i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1215/2012 af 12. december 2012 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område skal fortolkes således:

- at denne bestemmelse fastlægger den ret i medlemsstaten, der har kompetence, som den ret, i hvis retskreds navnlig den direkte skade er indtrådt
- at i forbindelse med en sag om erstatning for skade forvoldt ved overtrædelse i henhold til artikel 101 TEUF, som bl.a. består i hemmelige aftaler om prissætning og prisstigninger for goder, befinder stedet for skadens indtræden sig i den medlemsstat, på hvis område det marked, som berøres af denne overtrædelse, er beliggende, og hvor merpriserne har været anvendt. Den ret, som har stedlig kompetence, er principielt den, hvis retskreds omfatter det sted, hvor disse goder erhverves af den virksomhed, som udøver sin erhvervsaktivitet i samme medlemsstat, idet denne erhvervsaktivitet skal fastlægges efter økonomiske kriterier. Hvis der ikke er sammenfald mellem stedet for skadens indtræden og stedet for den skadelidtes erhvervsaktivitet, kan sagen anlægges ved retten i den retskreds, hvor den skadelidte har hjemsted, og
- at medlemsstaterne har mulighed for inden for rammerne af deres domstolsorganisation at vælge at koncentrere behandlingen af tvisterne for bestemte retter, med forbehold af iagttagelsen af ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet. På det konkurrenceretlige område skal medlemsstaterne navnlig sørge for, at de regler, som de fastlægger eller anvender, ikke skader den effektive anvendelse af artikel 101 TEUF og 102 TEUF.«